

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Andra Kammaren.

N:o 41.

Onsdagen den 6 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne april.

§ 2.

Anmäldes och godkändes bevilningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 50, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande bestämmelser i fråga om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången sammansatta bevilnings- och lagutskottets utlåtanden n:is 1 och 2.

§ 4.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets memorial n:o 67, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor. *Omanvisande af de i regeringsformens*

I en inom Andra Kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion (n:o 140) hade herrar *C. F. Petersson* i Dänningelanda, *J. P. Nilsson* i Kägla och *A. G. Jönsson* i Mårarp föreslagit, *63 § föreskrifna kreditivsummor.*

a) att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumma under tiden intill nästa riksdag bestämmes till 2,500,000 kronor; och

b) att den andra af de i regeringsformens 63 § omförmälda kreditivsummor, eller det så kallade stora kreditivet, vid innevarande riksdag bestämmes till 5,000,000 kronor.»

*Omanvisande
af de i rege-
ringsformens
63 § före-
skrifna kredi-
tivsummor.
(Forts.)*

Utskottet hemställde emellertid till en början:

att Riksdagen, med afslag å herr C. F. Peterssons m. fl. ofvan
omförmälda motion, måtte besluta,

att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumma
skall under tiden intill nästa riksdag utgöra sju millioner femhundra-
tusent kronor;

äfvensom att den andra af de i regeringsformens 63 § omnämnda
kreditivsummor skall under tiden intill nästa riksdag utgöra sju millio-
ner femhundra tusent kronor.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmäls af
herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *S. G. von Friesen*,
Lasse Jönsson, *K. A. Köhlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i
Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund* och
N. Petersson i Runtorp, hvilka hemställt,

att Riksdagen, med afslag å herr C. F. Peterssons m. fl. ofvan
omförmälda motion måtte besluta,

att den i regeringsformens 63 § först omförmälda kreditivsumma
under tiden intill nästa riksdag skall utgöra fyra millioner femhundra-
tusent kronor, och

att den andra af de i regeringsformens 63 § omförmälda kreditiv-
summor skall under tiden intill nästa riksdag utgöra sex millioner
femhundra tusent kronor;

samt af herr *Danielson*.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Petersson i Dänningelanda. Herr talman, mine herrar!
Jag har väckt denna motion just för att draga frågan under riks-
dagens förnyade ompröfning.

Bortsedt från hvilka åsikter man må ha i sjelfva sakfrågan, hör
man klander uttalas både i tidningspressen och bland allmänheten der-
öfver, att stora och viktiga frågor företagas till behandling i riksdagens
så att säga elfte timme. Det skedde i fjol med denna kreditivfråga.
Beslutet blef, som herrarne väl veta, ett annat, än hvad Andra Kam-
maren hade tänkt sig. Frågan afgjordes genom gemensam votering
den 17 maj, då en stor del af kammarens ledamöter redan voro hem-
resta. Utgången blef också derefter, den blef en öfverraskning, för att
icke säga en öfverrumpling. Under sådana förhållanden är det icke
att undra på, att en fråga sådan som denna ytterligare drages under
Riksdagens pröfning. Det har varit syftemålet med min motion, att
Riksdagen skulle bli i tillfälle att i lugn och ro behandla denna fråga,
så att den kunde komma att afgöras tidigare än i riksdagens sista
timma.

Så har nu skett; statsutskottet har behandlat frågan, så att kam- *Omanvisande af de i rege-*
 maren kan besluta i densamma, medan Riksdagen nu är samlad något *ringsformens*
 så när talrikt åtminstone. *63 § före-*

Nu har statsutskottet afstyrkt motionen — och det var att vänta *skrifna kredi-*
 — hvaremot andra kammarens reservanter stält sig på det samman *tivsummor.*
 jemkningsförslag, som i fjol åstadkoms. Detta antar jag de gjort med *(Forts.)*
 hänsyn dertill, att detta sammanjemkningsförslag skulle ha större utsigt
 att gå igenom i en gemensam votering, än om man stält sig på samma
 ståndpunkt som i fjol. Kanhända ha de rätt i detta fall, och för min
 del skall jag vara med om hvilket förslag än vinner kammarens till-
 slutning, blott det har de största utsigterna att kunna gå igenom i en
 gemensam votering.

Lyckligt hade varit, om Första Kammaren gått in på Andra
 Kammarens åsichter i detta fall, ty då hade, tror jag, frågan afgjorts på
 ett sätt, som väckt den allmännaste tillfredsställelsen.

Jag skall icke upptaga kammarens tid, och för öfrigt antar jag,
 att flera här i kammaren komma att yttra sig i denna fråga. Jag skall
 för närvarande inskränka mig till att endast yrka bifall till motionen.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Som kammaren har
 sig bekant, höjdes dessa kreditivsummor af 1892 års Riksdag, nemligen
 det lilla kreditivet från 1,500,000 till 2,500,000 och det stora från
 3,000,000 till 5,000,000. Riksdagarne åren 1893 och 94 bestämde
 äfven dessa kreditiv till sistnämnda belopp. I fjol, således 1895, före-
 slog statsutskottet ingen ändring härutinnan, men Första Kammarens
 ledamöter inom utskottet reserverade sig mot detta utskottets beslut,
 och på grund af denna reservation beslöt Första Kammaren att höja
 dessa kreditivsummor till hvad de för närvarande äro, nemligen 7,500,000
 kronor hvardera. Andra Kammaren deremot beslöt för sin del, att dessa
 kreditivsummor skulle bibehållas vid sina under åren 1892, 93, 94
 bestämda belopp, och detta beslut fattades med icke obetydlig majori-
 tet. Frågan återgick i denna form till statsutskottet, och statsutskottet
 försökte med anledning af kamrarnes olika beslut att sammanjemka de-
 samma. Denna sammanjemkning gick då ut på hvad de 11 reservan-
 terna i utskottet nu föreslagit, nemligen att det lilla kreditivet måtte
 bestämmas till 4,500,000 kronor, det större kreditivet till 6,500,000
 kronor.

Det är sant, att det kanske varit angenämast, om man sluppit
 ifrån att röra vid denna fråga i år. Men ett förslag är nu väckt om
 nedsättning af kreditivbeloppen, och på grund häraf, om icke af någon
 annan anledning, måste utskottet och Riksdagen närmare yttra sig i
 ämnet.

Utskottet har dervidlag haft att bland annat ta i betraktande så
 väl den ena kammarens som den andras i fjol uttalade mening.

I öfverensstämmelse med kamrarnes uttalanden i fjol kan utskottet
 naturligtvis icke från sin synpunkt betrakta frågan så, att den endast
 tar hänsyn till den uppfattning, som gjort sig gällande inom blott den

*Om anvisande af de i rege-
ringsformens
63 § före-
skrifna kredi-
tivsummor.*

(Forts.)

ena kammaren. Med afseende derå ha de 11 reservanterna tillåtit sig föreslå, att Riksdagen denna gång skulle bestämma kreditivsummorna i fråga, det s. k. lilla kreditivet till 4,500,000 kronor och det stora till 6,500,000 kronor; gående ut bland annat derifrån, att deri skulle ligga en lämplig sammanjemkning mellan de olika meningar, som gjort sig gällande inom båda kamrarna. Detta förslag innebär icke ett absolut fasthållande vid Andra Kammarens mening, men ej heller ett tillmötesgående helt och hållet mot Första Kammarens mening, ty det blir en lika stor eftergift äfven för den, om man nu besluter anta detta sammanjemkningsförslag.

Det synes vara så mycket lämpligare, att denna kammare nu antar detsamma, som vi derigenom ha gjort eftergifter å ömse sidor, och eftergiften för Första Kammaren är icke större, än att den bör kunna i likhet med i fjol godkänna förslaget. Ty förhållandet var, som herrarne torde erinra sig, att icke allenast statsutskottet då föreslog detta sammanjemkningsförslag mellan kamrarnes olika meningar, utan Första Kammaren godkände detta sammanjemkningsförslag, under det att det underkändes i denna kammare. Jag skulle för öfrigt vilja säga till alla dem, som önska, att dessa kreditivbelopp måtte sättas något lägre, än de för närvarande äro, att det är större sannolikhet för att få en nedsättning i hvad som nu är, genom att antaga detta sammanjemkningsförslag, än om man ställer sig på Andra Kammarens beslut från i fjol. Det är särskildt af sådan anledning, herr talman, jag ber att få yrka bifall till de 11 reservanternas förslag.

Herr friherre Lagerbring: Herr talman, mine herrar! Det är naturligtvis omöjligt att gifva objektiva och bindande skäl för kreditivens bestämmande vare sig till $7\frac{1}{2}$ eller $4\frac{1}{2}$ millioner, utan vid bestämmandet af dessa summor måste godtycket alltid i viss mån göra sig gällande.

Skulle det därför i dag vara fråga om att för första gången bestämma dessa kreditivsummor, skulle jag för min del kunna vara med om lika väl $7\frac{1}{2}$ millioner som $4\frac{1}{2}$ millioner eller en ännu lägre summa. Nu deremot måste jag anse, att föregående Riksdags beslut är af ganska stor betydelse i denna fråga.

Och att summan förra året blef så hög som $7\frac{1}{2}$ millioner, deri är denna kammares majoritet icke utan skuld, ty hade det sammanjemkningsförslag, som då förelåg och som föll på den obetydliga majoriteten af 15 röster, här gått igenom, hade kreditivsummorna varit just desamma, som denna kammares flesta statsutskottsledamöter nu föreslå. Deraf kan ses, att ett alltför energiskt motstånd icke alltid är så klokt, icke alltid länder till önskad resultat.

Att nu göra en nedsättning anser jag, såsom jag nyss antydde, icke vara lyckligt, ty dessa kreditivsummor böra icke alltför ofta ändras, och framför allt bör man akta sig för att låta dem bli något slags barometer för den politiska stämningen inom Riksdagen. Kreditivfrågor äro inga stämningsfrågor, de äro och böra vara torra affärs- och penningfrågor.

Jag vill för öfrigt fråga herrarne, om någon enda olägenhet har uppstått af kreditivens höjande förra året, om ett enda öre af dem blifvit uttaget? Svaret på dessa frågor måste bli nej. Men, säger man, Kongl. Maj:t får genom dessa kreditiv medel att bygga fästningar, magasin, köpa vapen och dylikt utan Riksdagens hörande, och detta är något, vi böra akta oss för. Ja, mine herrar, det skälet är användbart emot alla kreditivs beviljande, men såsom skäl emot den ena eller andra summan duger det enligt mitt förmenande alldeles icke. Eller vore det verkligen, anse herrarne, ett mindre öfvergrepp af Kongl. Maj:t att af ett kreditiv på $4\frac{1}{2}$ millioner taga $3\frac{1}{2}$ millioner för sådana ändamål än att af ett kreditiv på $7\frac{1}{2}$ millioner taga $1\frac{1}{2}$ million? Öfvergreppet ligger väl ej i summans storlek, som tages, utan deruti, at en summa verkligen användes, utan att Riksdagen dertill gifvit sitt samtycke.

Om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

(Forts.)

Jag tror för öfrigt, att herrarne icke behöfva befara ett sådant öfvergrepp. Jag är för min del öfvertygad om att Kongl. Maj:t icke utan tvingande skäl skall tillgripa dessa kreditiv, vare sig de bestämmas till $4\frac{1}{2}$ eller $7\frac{1}{2}$ millioner. Och hvad beträffar den krigsfruktan, som på ett och annat håll tyckes göra sig gällande, tror jag mig kunna försäkra, att man i våra dagar icke börjar något krig eller några krigsrustningar hvarken med $4\frac{1}{2}$ eller $7\frac{1}{2}$ millioner, ja, icke ens med $4\frac{1}{2}$ gånger $7\frac{1}{2}$ millioner kronor.

Då jag således är af den uppfattningen, att summornas storlek i och för sig icke är så synnerligen betydelsefull, men att deremot ett nedsättande i år af de summor, som förra Riksdagen beslutade med rätt stor majoritet, skulle vara af mycket stor betydelse, ber jag för min del att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herrar *Odhner* och *Lilliehöök* instämde häruti.

Herr Danielson yttrade: Då jag inom utskottet antecknat mig såsom reservant utan att angifva min uppfattning i frågan, kunna herrarne kanske hafva anspråk på, att jag här tillkännagifver min åsigt.

Den hufvudsakliga orsaken till, att jag ej kunnat vara med om utskottets utlåtande och ej heller reservanternas förslag, har varit, att Andra Kammaren i föl vid tre särskilda tillfällen uttalade, att den icke kunde gå med på denna höjning af kreditiven, och såsom representant från Andra Kammaren i utskottet ansåg jag, att man borde taga hänsyn till hvad Andra Kammaren i detta fall uttalat.

Nu hafva de öfriga reservanterna uteslutande tagit hänsyn till Första Kammarens beslut i frågan förra året, då frågan om sammanjemkning mellan kamrarnes skiljaktiga beslut förelåg. Jag anser, att det är tvifvelaktigt, om en sådan uppfattning är riktig, att just denna kammare nu skall uppgifva sin åsigt och sluta sig till Första Kammarens beslut. Af denna anledning har jag särskildt reserverat mig, för att meddela kammaren, att jag anser, att man i utskottet bort hålla på Andra Kammarrens beslut i föl. Kammaren beslöt, som herrarne veta, den 13

*Omanvisande af de i rege-
ringsformens
63 § före-
skrifna kredi-
tivsummor.*

maj med ej mindre än 155 röster mot 57 att bibehålla kreditiven vid de lägre beloppen. Det kom då till en s. k. sammanjemkning, men kammaren vidhöll äfven då sin uppfattning, ehuru endast med 20 rösters öfvervigt; och vid den gemensamma voteringen om såväl det lilla som det stora kreditivet, stod kammaren kvar på sin gamla ståndpunkt.

(Forts.)

Då kammaren således 3 särskilda gånger har fattat enahanda beslut, tycker jag verkligen, att man ej inom utskottet bort gå ifrån denna kammarens uppfattning och sluta sig till Första Kammarens åsigt, utan det blir ett steg, som kammaren sjelf bör pröfva och, om den så finner lämpligt, besluta sig för.

För öfrigt tror jag, att ingenting tillkommit, som kan göra ett sådant högre belopp berättigadt. Den åsigten uttalade jag i fjol, och den åsigten har jag fortfarande. Jag är öfvertygad om, att så länge kreditivsummorna äro så höga, i synnerhet det s. k. lilla kreditivet eller den första summan, råder det verkligen i landet litet oro öfver, hvad som egentligen är å färde, och denna oro tycker jag ej att vi böra nära eller hålla uppe, utan vi böra, enligt min åsigt, i detta afseende fatta ett beslut, som kan gifva landet lugn och tillfredsställelse. Ty säga hvad man säga vill, nog kan Kongl. Maj:t med $7\frac{1}{2}$ millioner uträtta bra mycket mera än med $2\frac{1}{2}$ millioner kronor och, Riksdagen ohörd, vidtaga sådana åtgärder, som föranleda ytterligare andra, från hvilka Riksdagen icke kan draga sig tillbaka. Deri ligger skilnaden mellan om det högre eller det lägre beloppet beviljas. Ty om den första summan bestämmes till $7\frac{1}{2}$ millioner — man kan nu ej längre tala om det lilla och det stora kreditivet, då båda äro lika stora — och användes, utan att Riksdagen på något sätt får göra sin mening gällande, så är detta verkligen ett icke obetydligt belopp, det är, vill jag säga, ett aktningvärdt belopp, med hvilket rätt väsentligt kan uträttas. Att på det sättet, utom allt hvad Riksdagen ärligen pröfvar nödigt för försvarsändamål, låta en så stor summa stå till Kongl. Maj:ts disposition, det tycker jag ej är så alldeles välbeträkt. Vi hafva icke rättighet att så kasta bort Riksdagens inflytande på sådana viktiga händelser, som här kunna komma ifråga. Jag tror, svenska folket har rätt att fordra, att den svenska Riksdagen i detta fall följer med och ser till, att ingenting obetänksamt förekommer.

Nu kan det väl invändas: ja, men vi hafva ju en regering, till hvilken vi sätta fullt förtroende. Ja, mine herrar, det är nog sant, det erkänner jag villigt. Men regeringarna vexla och åsigterna vexla, och vi veta icke, huru det ena med det andra kan komma att utveckla sig.

Det är under dessa förhållanden och med denna uppfattning, som jag reserverat mig; jag har ansett, att jag såsom Andra Kammarens representant inom utskottet bort fasthålla vid den uppfattning, Andra Kammararen i fjol uttalade i denna fråga. Att frångå denna uppfattning, det är en sak, som kammaren sjelf bör få afgöra. Jag önskar visserligen icke, att så skall ske, men om det sker, får jag liksom många andra böja mig. Emellertid vill jag i det längsta hoppas, att kammaren

bibehåller sin åsigt från i fjol, ty äfven om vi vid en gemensam votering stanna i minoritet, tror jag, att denna minoritet skall blifva mycket god af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

Då motionären redan yrkat bifall till sin motion, skall jag tillåta mig att förena mig uti detta hans yrkande.

(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Hedin, Warrinsky, Ekman, Hammarlund, Johansson* från Stockholm, *Höjer, John Olsson, Mankell, Aulin, Ericsson* i Wäsby, *Anderson* i Tenhult och *Larsson* i Berga.

Vidare anförde:

Herr Lasse Jönsson: Beträffande hvad herr Danielson yttrade derom, att vi böra kämpa för och vidhålla den åsigt i denna fråga, som alltid varit Andra Kammarens, tycker jag dock, att han borde inse, att vi vid föregående riksdag begingo ett misstag. Ty om vi då hade tagit det sammanjemkningsförslag, som Första Kammaren gick in på att taga, hade det varit en afgjord sak, att kreditivsummornas belopp icke blifvit högre, än de 11 reservanterna nu i år föreslå. Men genom vår envishet att icke taga sammanjemkningsförslaget drefvo vi då upp summorna till den storlek, de nu hafva. I år föreligger precis samma förhållande. Taga vi motionärernas förslag, så är det alldeles detsamma som att rösta för bibehållandet af summorna sådana de nu äro, eller 7¹/₂ millioner kronor hvardera. Att följden kommer att blifva denna, är alldeles solklart, och ingen behöfver tvifla derpå. I fjol kunde man ju hafva någon förhoppning om, att de af Andra Kammaren beslutade lägre beloppen skulle kunna gå i den gemensamma voteringen; men i år är det väl omöjligt att tänka sig, att vi skulle kunna lyckas få Riksdagen att taga ett så stort steg tillbaka som till de belopp, motionärerna föreslagit. Om vi därför vilja vinna något, är det alldeles klart, att vi måste taga de 11 reservanternas förslag. Då kunna vi åtminstone hafva någon förhoppning att vinna något; men om vi taga motionärernas förslag, är det, som sagdt, rakt detsamma som att rösta för bibehållandet af de högre beloppen. Jag vill för närvarande icke framhålla några andra synpunkter utan vill endast yrka bifall till det förslag, som afgifvits af de 11 reservanterna från denna kammare.

Herr Bergendahl: Med anledning af talarens på ölandsbanken yttrande ber jag att få säga några ord. Han talade om den oro, som skulle kunna uppstå i landet, om äfven Andra Kammaren skulle gå med på de högre beloppen. Jag kan icke förstå ett sådant påstående. För min del tror jag tvärtom, att — i fall Riksdagen det ena året efter det andra återkommer och tummar på dessa kreditivsummor, och diskussioner i sammanhang dermed komma att ega rum i denna kammare — landet snarare kan komma i orostillstånd, genom att misstyda de bevekelsegrunder, som kunna leda den ena eller den andra af kammarens ledamöter att vara med om det ena eller andra beloppet. För min del

Omanvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor. var jag förra året icke med om att bevilja de höga kreditivsummor, som Riksdagen då beslöt. Men då de nu en gång blifvit beviljade, anser jag mig böra lojalt finna mig i detta förhållande och tycker icke, att man nu bör göra någon ändring. Jag har icke heller under diskussionen hört någon säga, att dessa kreditivsummor äro för högt tilltagna, och hyser jag den åsigten, att — hvad det lilla kreditivet

(Forts.)

beträffar — 7 $\frac{1}{2}$ millioner kronor äro för neutralitetens upprätthållande vida mera betryggande än ett belopp af 4 $\frac{1}{2}$ millioner. Ty om fara skulle uppstå för fredens bevarande i Europa, så är det ju gifvet, att hela denna summa kan komma att behövas för att sätta oss i sådant försvarstillstånd, att vi kunna hålla oss oberoende af tvistigheter andra magter emellan. Af den promemoria, som var bifogad statsutskottets utlåtande sistlidna år i denna fråga, och som var ingifven af dåvarande t. f. chefen för generalstaben, framgår, att den s. k. lilla kreditivsumman är afsedd att användas för att sätta våra fästningar i försvarstillstånd, för att utrusta flottan och mobilisera armén. Men kunna väl 7 $\frac{1}{2}$ millioner kronor anses vara en för stor summa, då det gäller att åstadkomma detta. Vid förra riksdagen anfördes såsom skäl för att icke bevilja det högre beloppet, att regeringen skulle kunna begagna sig af detsamma för att utföra arbeten å Oscar-Fredriksborgs fästning, och att man icke borde gifva regeringen en sådan möjlighet, då man icke velat gifva anslag för detta ändamål. Det skälet kan icke gälla i år, då ju Riksdagen redan beviljat medel för denna fästnings sättande i försvarstillstånd. Ty skulle förhållandena gestalta sig så, att regeringen innan nästa riksdag blefve nödsakad att härför tillgripa det lilla kreditivet, så är det en utgift, som Riksdagen i alla fall påtagit sig fastän den möjligen kan komma något år tidigare. Hvad sedan beträffar arméns mobilisering, är det ju också klart, att efter härens omorganisation en större summa är behöflig för dess mobilisering än förut. För min del tycker jag också, att Riksdagen bör gerna se, att Kongl. Maj:t har ett så stort belopp disponibelt för att upprätthålla vår neutralitet, att han icke behöfver sammankalla Riksdagen i otid. Ty det är ju klart — hvilket också här framhållits, om icke nu, så vid föregående tillfällen — att ett sammankallande af Riksdagen för ett sådant ändamål skulle åstadkomma sådan oro och framkalla sådana uttydningar, att derigenom just för vårt land skulle kunna uppstå ganska vanskliga förhållanden. Då vi för öfrigt veta, att Kongl. Maj:t, innan han får tillgripa det lilla kreditivet, måste höra hela sitt statsråd, anser jag, att — hvilken regering vi än må hafva — vi ega tillräcklig garanti, för att detta kreditiv icke kommer att begagnas annat än då nöden så fordrar. Det är ju icke någon summa, som skall utbetalas annat än i nödfall, det här är fråga om; och med den erfarenhet, vi hafva, att sedan åren 70 till 71 lilla kreditivet icke tillgripits, tror jag, att vi kunna vara lugna för, att det icke skall användas i onödan. Huru jag således än ser saken, herr talman, kan jag icke finna något annat, än att Riksdagen bör vidhålla det beslut, som den vid föregående riksdag fattade, hvadan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr friherre von Schwerin: Jag skall be att med ett par ord få tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga. Jag anser för min del, att — hvilken åsigt man än föregående år kan hafva hyst om det ena eller det andra beloppets lämplighet — nu ingenting är att göra, då saken en gång blifvit afgjord i fjol. Skulle det blifva krig, hvilket jag hoppas icke måtte inträffa, då få vi nog betala ut detta belopp och mera dertill; blir det åter icke krig, då är det ju temligen likgiltigt, hvilka summor det står i de förseglade anordningarne. Jag tycker, att den saken är så enkel, att det icke alls är värdt att här uppröra en diskussion om densamma. När beloppen nu en gång äro fastställda, anser jag att vi icke böra ändra dem, hvilken åsigt man än må hafva hyst förut, och jag vill därför, herr talman, rösta för de ifrågavarande kreditivsummorernas bibehållande vid deras nuvarande belopp.

Omanvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Swartling*, *Eklund* från Norrköping, *Wellander*, *Boëthius* och *Larsson* från Upsala.

Herr Danielson yttrade: Jag har begärt ordet med anledning af min ärade vän herr Lasse Jönssons yttrande, då han sade, att, om kammaren vid sammanjemkningsförslagets behandling i fjol icke handlat så halsstarrigt som den gjorde, resultatet skulle blifvit ett annat. Ja, det må så vara. Men som jag har här i min hand protokollet för detta tillfälle, skall jag be att få läsa upp, hvad herr Lasse Jönsson då anförde. Han sade: »Jag skall be att få i korthet nämna, att jag vidhåller det yrkande, jag gjorde i måndags. Det enda, i hvilket jag vill erkänna, att herr Anders Persson och herr Ljungman kunna hafva rätt, kan möjligen vara det, att vi begingo ett misstag i måndags, då vi anställde votering om ett större belopp än det af statsutskottet föreslagna. Det kan jag medgifva vara ett misstag, men hvad de derefter anförde för detta sammanjemkningsförslag kan jag icke betrakta annat än som en misslyckad advokatyr». Herr Lasse Jönsson var ju således också med om denna halsstarrighet, och därför tycker jag icke, att han har något skäl att nu beklaga sig. För min del kan jag icke på det sättet ändra åsigt, utan jag måste stå kvar på samma ståndpunkt som i fjol.

Herr Elowson: I statsutskottets föreliggande memorial, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, anknyter utskottet sin motivering till de förhandlingar, som förlidet år egde rum angående dessa samma kreditivsummor. Uti denna motivering säger utskottet, att den i fjol företagna förhöjningen icke föranledes af tillfälliga förhållanden. Förhöjningen måste således hafva berott derpå, att det fans en välgrundad mening för densamma. Då lyster mig att veta, om ifrågavarande mening är *den*, som i fjol uttalades af Första Kammaren den 13 maj, då Första Kammaren beslöt att höja kreditivbeloppen till 15,000,000, eller om det är *den* mening, som Första Kammaren utan diskussion två dagar derefter, den 15:de maj, omfattade,

*Omanvisande af de i rege-
ringsformens
63 § före-
skrifna kredi-
tivsummor.* då samma Första Kammare bestämde kreditivsummorna till 11,000,000 kronor. Det synes mig, som om det häri låge en motsägelse.

Gör jag mig vidare reda för det sätt, hvarpå förhöjningen i fjol tillkom, så finner jag, att ursprunget dertill var en af statsutskottets ledamöter från Första Kammaren afgifven reservation, hvilken reservation sedan upphöjdes till rang, heder och värdighet af en till Riksdagen i grundlagsenlig ordning frambyrd framställning. Jag uttalade då min åsigt angående ett sådant förfaringsätt grundlagsenlighet, och jag vidhåller fortfarande den åsigten. Vål hafva många underbara händelser timat under år 1895, och det årets historia blifver nog en gång skrifven. Jag fäster mig nu särskildt vid två omständigheter. Den ena var det beslut af regeringen, hvarigenom Gillingeleden öppnades. Det var i november det beslöts att öppna en maritim Gillingeled. Men derjemte inträffade, att här i Riksdagen öppnades i maj månad förlidet år en annan Gillingeled, en konstitutionel Gillingeled, genom hvilken en lustjakt seglade in, som förde ombord de fördubblade kreditiven. Jag finner det icke synnerligen ändamålsenligt och rätt att gå till väga på ett sådant sätt. Det förekommer i världshistorien rätt ofta händelser, som vittna om, att de magthafvande icke respekterat rätten, utom då den varit till deras fördel. I afseende på grundlagsenligheten af denna frågas behandlingssätt i fjol, vidhåller jag, såsom sagdt, min tillkännagifna åsigt derom. Jag tror, att ärendets behandling då gick mot eller åtminstone på sidan af grundlagen. I år föreligger frågan på ett annat sätt. Den har nemligen i år framkommit fullständigt grundlagsenligt.

Om jag tager i betraktande behofvet af dessa kreditiv, som böra anslås för oförsedda händelser, så tillåter jag mig, för att lättare särskilja dem att kalla det första för neutralitetskreditivet och det senare, som icke får lyftas, förrän det är fråga om krig och sedan Riksdagen blifvit sammankallad, för krigskreditivet. Man har för dessa kreditivsummors bibehållande vid de högre beloppen anført, att krigsmaterielen nu är dyrare än förr. Detta medgifver jag villigt. Nu ha de elfva reservanterna från denna kammare föreslagit att bestämma neutralitetskreditivet eller det så kallade lilla kreditivet till 4,500,000 kronor. Detta belopp synes mig vara en ganska afsevärd summa äfven i betraktande af nuvarande dyra pris på krigsmateriel.

Denna fråga har enligt min tanke äfven en ganska stor politisk betydelse. Den har försakat en tvist mellan Riksdagens kamrar; men jag skyndar mig att tillägga, att regeringen står utom denna tvist. Regeringen har icke gjort någon framställning till Riksdagen om förhöjning af kreditivsummorna, ehuru det måhända varit önskvärdt, att den i fjol hade gjort det, och regeringen står således utom denna sak. Enligt min tanke utgör frågan om kreditivens belopp en tvist mellan Första och Andra Kammaren, och jag anser det vara olyckligt, om denna tvist kommer att fortvara längre. Man har uttalat den meningen, att, då kreditivsummorna i fjol hvaradera bestämdes till 7,500,000 kronor, det nu vore nödvändigt att bibehålla dem vidsamma belopp. Jag skall be att få uttala en motsatt mening. Jag är innerligt

öfvertygad om, att kreditivbeloppens bestämmande till 15,000,000 kronor är detsamma som att göra denna fråga till en stridsfråga. Om den meningen äfven i år skulle segra i en gemensam omröstning, då är jag öfvertygad om, att det vid den kommande riksdagen blifver split och strid mellan kamrarne. Bestämmer kammaren sig åter för det sammanjemkningsförslag, som vid förlidet års riksdag förelåg och då accepterades af Första Kammaren, tror jag, att det kan vara möjligt att åstadkomma fred i denna fråga. För den fredens skull är jag villig att förena mig med de elfva statsutskottsreservanterna, som hemställt om, att kreditivsummorna bestämmas till ett belopp af tillhopa 11,000,000 kronor.

Omanvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

(Forts.)

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som är afgifven utaf elfva ledamöter i statsutskottet från denna kammare.

Med herr Elowson förenade sig herrar *Zetterstrand, Themptander, Zotterman, Persson* från Arboga, *Andersson* i Hasselbol, *Jansson* i Djursåtra, *Norberg, Nordin* i Hammerdal, *Bromée och Henricson* i Karlslund.

Herr Jönsson i Mårarp: Då ingen utsigt förefinnes att få den i denna fråga väckta motionen antagen af Riksdagen, och då de elfva reservanterna dock föreslå en nedsättning af de nuvarande kreditivsummornas belopp, så anhåller jag att få förena mig om deras förslag.

Herr Ivar Månsson: Det har sagts, att, då dessa kreditivsummor en gång blifvit af Riksdagen till sina belopp bestämda, man icke borde ändra dessa belopp. Jag ber att häremot få anmärka, att det beslut, hvarigenom beloppen bestämdes, tillkommit genom gemensam votering, och att denna kammare sträfvat efter att få beloppen satta något lägre än de nu äro. Jag beklagar, att denna kammare i fjol icke ville taga det sammanjemkningsförslag, som Första Kammaren då var med om i denna fråga. Nu ha emellertid 11 reservanter mot statsutskottets föreliggande memorial hemställt, att berörda sammanjemkningsförslag måtte antagas. Jag anser de belopp, hvartill reservanterna föreslå att kreditivsummorna skola bestämmas, vara en säker grund att stå på, och ingen bör väl heller kunna förneka, att icke dessa summor äro betydligt högre än de, som af 1892 års Riksdag bestämdes. Jag tror därför, att, om man antager reservanternas förslag, man i detta fall gjort allt, hvad man bör göra. Reservanternas summor äro så tilltagna, att de böra kunna blifva bestående för framtiden, så att man slipper från denna obehagliga strid om kreditivsummornas storlek. Jag ber att få säga, att, om man håller på de mindre beloppen $2\frac{1}{2}$ och 5 millioner, detta endast kommer att leda till samma slut som förra året. Jag hemställer, om det kan vara klokt att, endast därför att man vill hålla på sin mening, rent af tvinga fram de högre beloppen i en gemensam votering. Jag kan förstå ett sådant tillväga-

Omanvisande gående af yngre riksdagsmän, men ej af gamla bepröfvade, som känna af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

väl till förhållandena här. Då det synes mig vara klokt att komma till sådana siffror, som kunna blifva bestående, anhåller jag om bifall till reservanternas förslag.

(Forts.)

Herr *Larsson* i Mörtlösa instämde häruti.

Herr *Olsson* i Sörnäs: Med afseende å denna frågas läge förra året anser jag det vara vanskligt att gå med på herr *Danielsons* förslag. Jag är öfvertygad, att, om kammaren nu bestämmer sig för de gamla summorna $2\frac{1}{2}$ och 5 millioner, kammaren i år kommer att lida samma nederlag i denna fråga som i fjol. Om vi nu i stället bestämma oss för att taga de elfva reservanternas förslag, så är det åtminstone någon utsigt för, att vi kunna erhålla några röster från Första Kammaren. Af hänsyn härtill skall jag, ehuru jag hellre skulle se herr *Danielsons* förslag blifva Riksdagens beslut, anhålla att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr *Hedin*: Det enda, som betyder något i denna, fråga är, huruvida Andra Kammaren skall vidhålla eller frångå sin i fjol intagna ståndpunkt. Huruvida, sedan kammaren frångått denna ståndpunkt, kreditivsummorna sättas till 15, 12 eller 13 millioner, är absolut likgiltigt.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) afslag derå och bifall till herr *O. Jonssons* m. fl. reservation i denna del; och 3:o) bifall till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen gaf propositioner å hvar och ett af dessa yrkanden och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Votering blef dock begärd. Med anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till förenämnda reservation, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering; hvarför nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående statsutskottets hemställan i förevarande memorial n:o 67 beträffande beloppen af de i 63 § regeringsformen omförmälda kreditivsummor antager yrkandet om bifall till den af herr *O. Jonsson* m. fl. i denna del afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den af herr C. F. Petersson m. fl. i ämnet afgifna motion.

I denna första votering röstade 147 ledamöter ja och 75 nej; och erhöi i följd häraf propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet i förevarande memorial n:o 67 hemställt beträffande beloppen af de i 63 § regeringsformen omförmälda kreditivsummor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit den af herr O. Jonsson m. fl. i denna del afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Hufvudvoteringen utföll med 65 ja mot 157 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Beträffande vidare utskottets hemställan om införande i riksgäldskontorets reglemente af bestämmelser i hithörande delar, afslog kammaren nämnda hemställan och biföll reservanternas förslag jemväl i denna del.

Efter föredragning slutligen af utskottets hemställan i hvad den afsåg den förseglade anordning, som till följd af ofvan åberopade paragraf i regeringsformen bör för det i paragrafen sist omnämnda kreditivet tillställas fullmäktige i riksgäldskontoret, begärdes ordet af

Herr von Friesen, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Jag tager mig friheten att med anledning af det beslut, som kammaren har fattat rörande de två första momenten af statsutskottets memorial n:o 67, äfven med afseende på de följande momenten, yrka bifall till den af herr Olof Jonsson m. fl. afgifna, vid memorialet fogade reservation.

Med bifall till detta yrkande afslog kammaren utskottets hemställan och godkände reservationen äfven i förevarande del.

§ 5.

I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 56, angående dels Kongl. Maj:ts proposition om anvisande af medel för

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan. — kompletteringsarbeten å Vestkustbanan, dels en i anledning deraf inom Riksdagen gjord framställning.

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts ifrågasvarande hemställdan hemstälde utskottet under mom. a):

(Forts.)

»att Riksdagen måtte, till bestridande af kostnader för kompletteringsarbeten å vestkustbanan, bevilja ett belopp af 1,350,000 kronor.»

I en vid utlåtandet fogad reservation hemstälde deremot herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Ericksen* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp och *C. A. Andersson* från Malmö:

»att Riksdagen må på det sätt bifalla ifrågasvarande proposition, att till bestridande af kostnader för kompletteringsarbeten å vestkustbanan beviljas ett belopp af 1,270,000 kronor.»

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman! Mine herrar! Såsom kammaren torde ha observerat, är det många bland statsutskottets medlemmar från denna kammare, som ha reserverat sig mot beviljande af en del af det här ifrågasvarande beloppet. Hvad innehållet af reservationen beträffar, torde kammaren äfven ha funnit, att den gäller en del banvaktstugor på Vestkustbanan. Kongl. Maj:t har begärt, att det skulle uppföras 57 nya banvaktstugor, men reservanterna ha föreslagit, att medel blott skulle beviljas för uppförande af 39 stycken.

Först och främst ber jag med anledning häraf att få säga, att för mig, som bor i granskapet af den ifrågasvarande banan, har det varit och är synnerligen motbjudande, om jag så får säga, att finna, att man, blott därför att banan nu kommit öfver i statens hand, skall behöfva nedlägga så stora kostnader i det här ifrågasvarande afseendet. Ty jag tror, att man kan säga, att vid denna bana det varit så utmärkt stäldt och rådt ett så godt förhållande både med afseende på bevakningens skötsel och folkets ställning gent emot de öfverordnade, att enligt min tanke intet öfrigt varit i det fallet att önska.

När så är, förefaller det mig, såsom jag nyss sade, egendomligt att finna, att — blott för det att banan öfvergått i statens ego — man skall behöfva nedlägga så stora kostnader som 256,000 kronor på det här ifrågasvarande ändamålet, nemligen uppförande af nya banvaktstugor.

Kongl. Maj:t motiverar denna sin framställning med att säga, att Kongl. Maj:t ville gå jernvägskomiténs önskningsar till mötes genom att föreslå antalet banvakter till 4 på milen, således i öfverensstämmelse med hvad komitén föreslagit beträffande statsbanorna. Men deremot vill jag erinra, att, för så vidt jag tror mig veta, det förut vid Vestkust-

banan funnits 3 banvakter på milen, och att om man nu vill öka detta antal till 4, skulle ökningen i antalet banvakter icke uppgå till 57, utan till 38 eller så omkring. Ty banan har en längd af 378 eller låt oss säga 380 kilometer, d. v. s. ungefär 38 mil, och om nu förra antalet af 3 banvakter på milen skulle ökas till 4, d. v. s. med 1 på milen, skulle detta medföra en ökning i banvakternas antal af 38 stycken. För så vidt komiténs förslag och de uttalanden, som af densamma gjordes, äro rigtiga, skulle jag också hafva rätt i denna min uppfattning. När frågan om dessa kompletteringsarbeten förevar inom komitén, förelågo härom två olika förslag. Det ena förslaget, som inom komitén benämndes förslaget a) och uppgjordes strax i början af komiténs arbeten, upptog, såsom jag vill minnas, sex banvakter å milen i likhet med hvad förhållandet är vid statsbanorna. Jernvägsstyrelsen nödgades emellertid i detta, liksom i många andra fall, frångå sin ursprungliga uppfattning samt afgifva ett nytt förslag för utförandet af ifrågavarande kompletteringsarbeten, och detta förslag, som uppgjordes af personer, utskickade från jernvägsstyrelsen, kallas under komiténs senare arbeten för förslaget b). Det har, oaktadt jag gjort försök dertill, varit omöjligt för mig att få reda på detta förslag b), men jag har angående förslagets innehåll fått upplysningar af komiténs sekreterare med ledning af utaf honom förda anteckningar, och af dessa inhemtas, att »i förslaget b) inskränkningar gjorts med afseende på mötesspår, stationslokaler och vaktstugor, *hvilka sistnämnda bibehållits vid tre per milen*». Vidare har komitén i sitt utlåtande angående ifrågavarande kompletteringsarbeten sagt, att antalet vaktstugor skulle bibehållas vid det nuvarande, eller tre på milen. Så vidt jag kan se, är det således faktiskt, att det funnits och fortfarande finnes tre vaktstugor på milen. Med en tillökning af en vaktstuga per mil skulle, såsom jag nyss nämnde, erfordras 38 nya sådana. Vi reservanter ha emellertid föreslagit ytterligare en, eller 39 nya vaktstugor. Vi hafva dervid utgått från en annan synpunkt. Så vidt de uppgifter jag erhållit äro rigtiga, finnas för närvarande vid banan 122 ordinarie banvakter, och vill man hafva en stuga för hvarje ordinarie banvakt, fordras 39 nya banvaktstugor. Stugornas antal är nemligen för närvarande 83, och 39 dertill gör 122. Man står således, enligt min uppfattning, om detta beviljas, på den fasta grunden, att det blir dels 4 banvakter på milen, och dels en banvaktstuga för hvarje ordinarie banvakt. Oaktadt Kongl. Maj:t sagt sig vilja stanna vid 4 på banmilen, ser det likväl nästan ut, som om det vore fråga om något annat, då man vill hafva flera banvaktstugor, än reservanterna föreslå.

Starka klagomål hafva af banvakterna uttalats öfver denna åtgärd att inskränka deras antal till 4 på milen. Jag skall i detta sammanhang be att få säga, att jag tror, att banvakterna hafva föga skäl att klaga i detta fall. Det kan visserligen synas, som om de skulle få mera att göra, då deras antal inskränkes, och således den vägsträcka förlänges, de skola hafva att bevaka. Så är emellertid ingalunda förhållandet. Ty äfven om deras bevakningsskyldighet utsträcker till

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

en längre vägsträcka, komma deras åligganden icke därför att ökas, ty då de nu gå linien 6 gånger, skola de efter förändringen gå den endast 4 gånger om dygnet. Förut hafva de gått linien 4 gånger om dagen och 2 på natten, och nu skulle de gå den 3 gånger om dagen och en på natten. Det synes mig då vara ganska lätt uträknadt, att banvaktarne enligt jernvägskomiténs förslag icke få mera att göra än förut, så att jag anser, att de i detta fall klaga alldeles utan skäl. Jag har velat säga detta här, för att ingen här i kammären skall få den föreställningen, att vi velat föröka banvaktarnas arbete.

Då efter reservanternas förslag banvakterna skulle blifva 4 på milen eller samma antal, som jernvägsstyrelsen synes vilja genomföra, anser jag och mina medreservanter, att det är tillräckligt, om vi nu anslå en sådan summa, att det kan blifva 4 på milen. Behöfver man sedan förhyra bostäder för de extra banvakterna, skall detta ej möta den ringaste svårighet, då det i de bygder, som jernvägen genomlöper, finnes godt om bostäder.

Då, såsom jag nämnde i början af mitt anförande, inga klagomål på minsta vis försports, vare sig från personalen eller de öfverordnade tjänstemännen vid banan, öfver de förutvarande förhållandena, synes det mig besynnerligt, att, då banan öfvergår i statens hand, det skall erfordras en så stor summa som 256,000 kronor för uppförande af banvaktsstugor. Antag för öfrigt, att det i framtiden visar sig lämpligt att ytterligare inskränka banvakternas antal, huru många banvaktsstugor skola icke då blifva öfverflödiga vid statens jernvägar? Genom att nu besluta att bygga flera banvaktsstugor, än som är alldeles nödvändigt vid Vestkustbanan, skulle antalet af öfverflödiga sådana stugor ytterligare ökas.

Af dessa skäl anser jag, att vi mycket väl kunna nöja oss med att för tillfället bevilja den summa, som reservanternas föreslagit, då man derigenom inbesparar en summa af 80,000 kronor. Herr talman! Jag anhåller om bifall till reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Reservanternas tankegång synes vara den, att som det endast finnes 122 ordinarie banvakter vid Vestkustbanan och då det finnes 83 banvaktsstugor, så skulle det ej behövas mer än ytterligare 39 banvaktsstugor för att fylla, hvad de återstående ordinarie banvakterna kunna behöfva. Men jag tror icke, att man får räkna på det sättet; utan man måste se till, huru många banvakter vare sig ordinarie eller icke ordinarie, som ständigt behövas vid banan, ty alla dessa banvakter måste ju vara försedda med bostäder. Räknar man på sådant sätt, befinnes det, att det antal banvaktsstugor, som här är af Kongl. Maj:t ifrågasatt, icke på långt när motsvarar det antal bostäder åt banvakter, som vid öfriga statsbanelinier förekommer. Före år 1889 utgjorde banvakternas antal vid statsbanelinierna i södra och mellersta Sverige 6 à 8 per mil, men sedermera har genom jernvägsstyrelsens försorg ett betydligt antal indragits. Så hafva från och med år 1889 och

till 1894 års slut indragits icke mindre än 164 banvaktsplatser, och derefter hafva ytterligare indragningar skett. Jernvägsstyrelsen har beslutit, att på de gamla linierna i mån af afgang indraga sammanlagdt 270 banvaktsbefattningar.

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

Ett spörsmål i nästan alla länder för närvarande är frågan om huru banbevakningen på lämpligaste sätt skall ordnas; och äfven den af Kongl. Maj:t tillsatta jernvägskomitén, som nu afgifvit sitt utlåtande, har noga undersökt denna fråga och dervid kommit till det resultat, att ordinarie banvakternas antal så småningom bör kunna nedsättas derhän, att de komma att utgöra 3 för hvarje mil på linier, der nattåg icke ständigt gå fram, och på linier, der ständigt nattbevakning behöfves, 4 för hvarje mil. Längre har komitén icke ansett, att man under några förhållanden för närvarande kan eller lämpligen bör gå.

Nu förhåller det sig så, att på 303 kilometer af Vestkustbanan framgå nattåg året om. Så var icke förhållandet före 1895 års höst, men då anordnades nattåg på hela linien mellan Göteborg och Malmö. För dessa 303 kilometer skulle sålunda enligt jernvägskomiténs beräkning behöfvas minst 120 banvakter. Derjemte finnas sträckor om sammanlagdt 71 kilometer af dessa banor, der nattåg icke gå fram, och för dessa sträckor behöfvas sålunda icke flera än 22 banvakter. För hela Vestkustbanan erfordras sålunda ett antal af 142 banvakter. Dessutom behöfvas till vaxlar, brovakter, grindvakter och dylikt 7 personer, så att hela antalet af banbevakningspersonalen skulle uppgå till 149. Alla dessa behöfva bostäder. Det finnes nu 83 banvaktsstugor, och Kongl. Maj:t har begärt ytterligare 57. Äfven om medel för dessas uppförande nu af Riksdagen beviljas, skulle dessa dock icke fullt räcka till för alla de banvakter, jernvägskomitén anser vara erforderliga, men vid Vestkustbanan har jernvägsstyrelsen dessutom sökt göra ytterligare inskränkningar i banbevakningen. Huruvida dessa inskränkningar verkligen kunna fullföljas och fortfara, få de försök, som nu pågå, lemna erfarenhet om.

Det synes mig vara alldeles tydligt, att Kongl. Maj:t icke ens begärt det antal, som han med komiténs betänkande i handen kunnat göra, utan inskränkt sig till det minsta möjliga, och jag hoppas därför, att kammaren måtte finna lämpligt att bifalla, hvad Kongl. Maj:t har föreslagit.

Herr Darin: Herr talman! Då Kongl. Maj:t vid de tvenne senaste riksdagarne framlade förslag om förvärfvande åt staten af de enskilda jernvägar, som nu ingå i den så kallade Vestkustbanan, ansåg jag detta förslag innebära ett så viktigt statsintresse, att det på allt sätt borde främjas. Det var därför med den största tillfredsställelse jag såg, att Riksdagen förlidet år biföll detta Kongl. Maj:ts förslag.

Emellertid hafva trafikförhållandena der nere i Skåne utvecklats sig på ett sätt, som på flera håll framkallat en med en viss oro blandad undran. Ehuru två statsbanor och 5 enskilda banor utmynna i Malmö, och ehuru ångfärjeförbindelse sedan den 5 sistlidne oktober

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

kommit till stånd emellan nämnda ort och Danmarks hufvudstad, en förbindelse, som visserligen icke åvägabragts tidigare, utan fastmera åtskilligt senare än beräknadt var, så fortfar trafiken öfver Sundet att ledas på ett sätt, hvarigenom de danska jernvägarnes och den danska handelns intressen synas vara vida bättre tillgodosedda än de svenska. Det skulle därför säkerligen vara mycket angenämt för många, om herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet vore i tillfälle och annars vore benägen att lemna upplysningar, hvarigenom nyss nämnda undran skulle kunna häfvas.

Herr talman! Hvad jag nu haft äran anföra föranleder tydligen ej till något yrkande beträffandet det nu begärda anslaget.

Herr Kihlberg: Då jag biträdt utskottets förslag uti föreliggande fråga, skall jag be att få yrka bifall till detsamma, och jag skall äfven med några ord gifva skäl för min uppfattning af frågan.

Jag har icke ansett, att reservanternas afprutningsförslag i afseende på banvaktsstugornas antal innebär någon besparing för staten. Reservanterna hafva i sin reservation endast angifvit det skälet för sin hemställan, att, då ett antal af blott 122 ordinarie banvakter förefunnos vid Vestkustbanan, det ej vore behöfligt att nu anskaffa det af Kongl. Maj:t begärda antalet banvaktsstugor, eller 57. Det skälet har icke gjort något intryck på mig. Ty då banvakter i alla fall behöfvas till minst hela antalet af de föreslagna banvaktsstugorna, kan det vara likgiltigt, om dessa banvakter äro ordinarie eller extra ordinarie; i hvilket fall som helst behöfva de ju hafva bostäder. Och då nu icke bostäder finnas för alla, är det ju endast en tidsfråga, när sådana måste anskaffas.

När Riksdagen beslöt att inköpa Vestkustbanan, omnämndes det ju, att kompletteringsarbeten i ganska stor omfattning derstädes voro behöfliga, och litet hvar visste äfven, att så var förhållandet. Det är endast en konsekvens af det då fattade beslutet, att Kongl. Maj:t nu kommit in med förslag angående dessa kompletteringsarbetens utförande, och häri ingå äfven dessa banvaktsstugor. Dessa äro ju, det kan ej nekas, nödvändiga för en fullt säker och ändamålsenlig skötsel af statens jernvägstrafik.

Nu har visserligen jernvägskomitén sagt, att ett så stort antal banvaktsstugor, som hittills funnits vid statens jernvägar, icke skulle vara behöfligt, utan föreslagit en nedsättning af antalet från 6 till 4 per nymil. Kongl. Maj:t har emellertid icke begärt något annat; han föreslår här endast, att 4 banvaktsstugor skulle anskaffas per banmil. Om vi nu motsätta oss detta förslag och sålunda inskränka antalet af banvaktsstugor, som skola byggas, från 57 till 39, d. v. s. göra en afprutning på 18, har detta till följd, att staten fortfarande måste betala hyresersättning åt de banvakter, som icke åtnjuta förmånen af fri bostad.

Såsom det framgår af Kongl. Maj:ts proposition, är också en annan olägenhet förenad med att nu uppskjuta byggandet af alla

dessa banvaktsstugor, nemligen den, att, då inskränkningar komma att göras beträffande banvakterna å statsbanorna i öfrigt, man icke är i tillfälle att till Vestkustbanan kunna öfverflytta ledigblifvande banvakter, när dessa icke kunna komma i åtnjutande af fri bostad. Man måste också komma i håg, att en banvakt måste i följd af sin tjenstgöring bo i närheten af banlinien, ty skall han söka sig bostad på ett ställe, som är långt afägsset från hans tjenstgöringsplats, förbrukas ju onödigtvis både tid och kraft för honom under gåendet mellan banan och bostaden. Bor han deremot i närheten af eller alldeles invid banan, så förstöres icke för honom i onödan hvarken tid eller kraft i nämnda hänseende. Dessutom är det väl äfven en viktig sak, att vederbörande befäl är i tillfälle att lätt kunna träffa banvakten och meddela sig med honom, när någon hastig order behöfver utfärdas, och detta är naturligtvis mycket lättare, om banvakten bor invid linien, än om han har sin bostad i en by på långt afstånd derifrån.

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

Den förste talaren nämnde, att det vore möjligt att ytterligare inskränka banvakternas antal, och att det framdeles troligen skulle visa sig, att 4 banvakter per mil, som här är afsedt, vore för mycket, så att antalet kunde minskas till 3 banvakter per mil. Ja, den tiden kan möjligtvis komma, men nog förefaller den att vara bra aflägsen. Jernvägskomitén har föreslagit en inskränkning från 6 till 4 banvakter per nymil, och denna reduktion torde för närvarande vara fullt tillräcklig. Jag tror nemligen icke, att allmänheten skulle känna sig fullt trygg, om detta senare antal ytterligare inskränktes, så att det blefve endast hälften så stort, som det förut varit. Allmänhetens säkerhet är ju äfven beroende på att dessa banvakter fullgöra sitt arbete på ett fullt tillfredsställande och korrekt sätt. Men om man nu har den åsigten, att banvakternas antal framdeles komme att blifva endast 3 på milen, synes det mig som om man, i stället för att vilja afpruta 18 vaktstugor, hellre borde yrka rent afslag på Kongl. Maj:ts förslag i hvad det rörer byggande af flera banvaktsstugor. Man kan nemligen icke på lämpligt sätt placera dessa 39 vaktstugor lika lätt, som man skulle kunna placera de ifrågavarande 57, om man verkligen vill hafva 4 stugor per banmil. Reservanterna borde därför sagt, att den frågan ännu icke vore fullt utredd, huruvida det borde vara 3 eller 4 banvaktsstugor på banmilen, och på grund deraf, såsom sagdt, yrkat afslag på Kongl. Maj:ts framställning i denna del. Om de så gjort, hade jag kunnat förstå deras motiv, men då de nu vilja bevilja medel till 39 stugor och anse, att dessa kunna placeras efter planen: 4 vaktstugor på milen, kan jag icke förstå hvad de åsyfta, eller att deras yrkande håller streck.

Huru jag än ser saken, kan jag sålunda icke anse, att det nu finnes tillräckliga skäl för att göra en sådan afprutning, som reservanterna här velat göra, utan jag tycker tvärtom, att goda skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende, och jag skall därför nu också anhålla om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

Herr *Larsson* från Upsala förklarade sig instämma med herr *Kihlberg*.

Herr *Petersson* i Runtorp yttrade: Den här afgifna reservationen har tillkommit af den anledning, som en föregående talare, herr *Ivar Månsson*, nämnde. Han bor för öfrigt i närheten af denna jernväg, och han har funnit, att trafiken der ombesörjts mycket väl med den banvaktspersonal, som nu finnes. Reservanterna ansågo då, att det under sådana förhållanden kunde vara onödigt att kosta på så mycket, som Kongl. Maj:t här begärt, till nya banvaktsstugor, och detta i synnerhet som man vet, att jernvägsstyrelsen bygger de der husen vida dyrare, än jag åtminstone anser vara behöfligt. Vi hafva nog litet hvar sett, hurudana dessa banvaktsstugor äro, och jernvägsstyrelsen beräknar dock kostnaden för ett sådant hus till 4,000 kronor. Det är icke större, än att 4 man kunna lyfta upp det och bära bort det hvar man vill, men lika fullt skall det kosta 4,000 kronor, vare sig det uppföres på ett ställe eller ett annat. Jag har redan länge haft min uppmärksamhet fästad på denna sak och tyckt, att man i detta fall slösat bort penningar för staten. Dessa hus borde väl icke kosta lika mycket, vare sig de byggas på ett berg eller på en lerbotten, men detta göra de. Jag har ansett och tycker fortfarande, att dessa hus kosta staten mer än dubbelt af hvad de äro värda. Man kan öfver allt i skogstrakter bygga trähus, som äro mycket större än dessa vaktstugor, för mycket mindre än 4,000 kronor, och på landet kan man, såsom vi litet hvar veta, bygga stora boningshus för 4,000 kronor, och då skola dessa små knattar kosta lika mycket.

Det är jemväl på denna grund som jag reserverat mig mot utskottets förslag, och jag yrkar därför nu också bifall till reservationen.

Herr *Melin*: Med allt erkännande af den sparsamhetsanda, som gör sig gällande hos reservanterna, tviflar jag likväl på att det är en klok hushållning, som här vill göra sig gällande. Jag tror nemligen, att man, beträffande en så stark trafikerad jernväg som denna, i första rummet bör se till godo säkerhetens fordringar. Detta är desto angelägnare, som det ju är förhoppning, att till denna bana trafiken söderut skall ökas, när snar ny förbindelseled till kontinenten öfver Trelleborg blir färdig. Det går då icke an att sköta denna bana uteslutande ur sparsamhetens synpunkt, utan man måste framför allt tillse, att trafiken i alla hänseenden tillgodoses. Det lider icke heller något tvifvel, att icke trafiken på denna bana skall snart nog komma att ytterligare ökas genom nya banor norrifrån.

Förbindelsen mellan Sverige och Danmark har med afseende å svenska intressen, såsom talaren på malmöbänken nyss nämnde, hittills varit mycket illa tillgodosedd från statens sida, och jag hoppas, att regeringen och jernvägsstyrelsen skola noga tillse, att en bättre sakernas ordning i detta fall snart kommer till stånd. Under sådana förhållanden

hemställer jag till kammaren, om det nu kan vara skäl i att följa reservanternas, endast därför, att man nu kan spara 80,000 kronor. Derigenom sätter man dessutom hela banvaktscorpsen i en sämre ställning, än som är förenligt med billighetens fordringar och till fara för jernvägens drift.

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

Med herr Melin förenade sig herrar *Darin* och *Alsterlund*.

Herr Ivar Månsson: Med anledning af den siste talarens yttrande ber jag få säga, att det väl är allmänt bekant, att Vestkustbanan åtminstone under de senare åren har skötts på sådant sätt, att den rent af betraktats såsom en mönsterbana icke blott för alla privatbanor, utan äfven för statsbanorna. Det kan nog hända, att trafiken på denna bana kommer att växa, men svårligen lär banan ändock i alla afseenden komma att hädanefter skötas bättre än hittills. Då banan hittills kunnat skötas såsom en mönsterbana med den nuvarande banbevakningen af 3 banvakter per mil, kunde det väl gå lika bra för sig hädanefter, om det blir 4 banvakter på milen. Det är just detta, vi reservanter vilja. Man säger här, att det nu finnes 3 banvakter på milen och att det behöfves 4. Ja, det är just detta, reservanterna vilja medgifva, och då är det ju skäl i antaga reservationen. Jag tror, att jernvägsstyrelsen vid beräkningen af de nu befintliga banvaktstugornas antal uteglömt några stugor eller tagit upp dem såsom andra hus och därför kommit till ett mindre antal för nuvarande banvaktstugorna vid denna bana, än det verkliga är. Så vidt jernvägskomitén i två af sina utlåtanden skrivit rätt, så har det funnits 3 banvaktstugor på milen vid Vestkustbanan, och om reservanternas förslag antages, blir det 4 banvakter per mil, eller just hvad Kongl. Maj:t begärt och komitén föreslagit. Under sådana förhållanden synes mig icke lämpligt att tillsätta flera banvakter eller uppföra bostäder åt extra banvakter. Man finge då flera än 4 banvakter på milen.

Jag tror sålunda, att man bör åtminstone i afvaktan på utredning, huruvida det icke är nog, om det ordnas på det sätt, som reservanterna åsyfta, att nöja sig med dessas förslag, till hvilket jag ännu en gång yrkar bifall.

Herr Ekenman: Det är nog sant, att Vestkustbanan varit mycket väl skött; men jag tror icke heller det kan förnekas, att banvaktspersonalen der nere har en ganska ansträngande sysselsättning. Det är ju äfven gifvet, att i och med trafikens ökande, ökas också krafven på ett bättre tillgodoseende af trafikanternas intressen, och det ligger i trafikanternas intresse, att banbevakningen är tillräcklig, hålles ordentligt och väl tillgodoses. Befälet kan icke heller hafva

Om anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

(Forts.)

banvaktarne fullständigt i sin hand, om icke staten bereder dem fasta bostäder.

Jag ber dessutom få säga, att det förvånar mig något, att man velat välja det sättet att spara, att det skall ske på de lägst aflönades bekostnad, hvilka redan förut befinna sig i en svår och bekymmersam ställning. För dem är det af stor betydighet att få bostäder, och äfven ur trafikens synpunkt äro de behöfliga, såsom här redan blifvit påpekadt.

Jag ber sålunda att på dessa skäl få yrka bifall till statsutskottets förslag, sådant det föreligger.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den omförmälda reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. a af förvarande utlåtande n:o 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å statsutskottets hemställan bifallit den af herr O. Jonssen med flera afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Omröstningen visade 87 ja men 114 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit reservationen.

Mom. C.

Bifölls.

Den af utskottet gjorda *slutanmälan* lades till handlingarne.

§ 6.

Föredrogs vidare statsutskottets utlåtande n:o 58, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Punkten 1.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

Utskottets i denna punkt gjorda anmälan lades till handligarne.

§ 7.

Skedde föredragning af statsutskottets utlåtande n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

Angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning hemställde utskottet i detta utlåtande:

att Riksdagen måtte, för uppförande af ny byggnad för allmänna läroverket i Östersund, bevilja ett räntefritt lån af 15,000 kronor, med skyldighet för läroverket att af dess byggnadsfond i vederbörlig ordning återbetala samma lån med 500 kronor årligen under 30 år.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *O. Jonsson* i Hof, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *A. P. Danielson*, *Lasse Jönsson*, *K. A. Kihlberg*, *P. Pehrson* i Törneryd, *C. Persson* i Stallerhult, *O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson*, *P. G. Näslund*, *N. Petersson* i Runtorp och *C. A. Andersson* från Malmö, hvilka hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde nu:

Herr Petersson i Runtorp: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen, som är bifogad betänkandet. Det är visserligen en obetydlig summa, som här begäres såsom lån, men det gäller en princip, som kan komma att kosta staten icke så obetydligt. Vi hafva, såsom omnämnas i reservationen och såsom herrarne kanske känna till, icke någonsin under det nya riksdagsskicket beviljat något anslag till skolhusbyggnader i städerna. Då det i allmänhet förhåller sig så, att landsbygden sjelf får betala sina skolhus, så har man tyckt, att städerna också böra göra detsamma, och vi hafva därför nu icke för ett så obetydligt belopp velat slå in på en ny bana och lemna ett prejudikat. Detta är skälet, och jag yrkar därför bifall till reservationen.

Herr Kardell: Det är visserligen en god sak att hafva principer, men förhållanden kunna dock inträda, då principerna böra maka åt sig för omständigheternas tvång eller för billighetens kraf. Ett sådant förhållande synes mig nu föreligga. Det är bekant, att det fins två allmänna läroverk i vårt land, hvilka länge laborerat med synnerligen dåliga, ja, rent af usla läroverkslokaler. Det ena är nya elementarskolan här i Stockholm, och den har numera, såsom känt är, tack vare denna

Angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

(Forts.)

Riksdags frikostighet, säker utsigt att i en icke alltför aflägsen framtid få inflytta i en ny tidsenlig lokal. Hvad åter Östersunds läroverk beträffar, så förestå, om icke denna kongl. proposition bifalles, högst bekymmersamma omständigheter för det läroverket. Jag är för öfrigt viss, att icke något prejudikat skall skapas genom bifall till propositionen, ty i fråga om Östersund råda mycket egendomliga förhållanden. Det är ett jmförelsevis svagt samhälle, som vuxit upp med en snabbhet, som påminner om rent af amerikanska förhållanden. Befolkningen har på två mansåldrar ökat från några hundra till 6,000 å 7,000 människor. Det är undersådana förhållanden naturligt, att under denna tid måst i Östersund verkställas en mängd dyrbara arbeten, för hvilkas utförande man i andra samhällen, hvilkas utveckling gått långsammare, har använt till och med århundraden. Jag vill naturligtvis icke trötta kammaren med att i detalj redogöra för stadens utveckling under denna tid. Jag skall blott med några ord påpeka, att den haft ganska dryga utgifter äfven för undervisningsväsendet. Så t. ex. har der under de sista tretton åren uppförts två stora och tidsenliga folkskolehus, och der har äfven under sista tiden uppbyggts ett ganska dyrbart stenhus till lokal för ett läroverk för qvinlig ungdom.

Hvad nu det ifrågavarande läroverkshuset beträffar, så har staden inköpt de tomter, som behövas för detsamma och dessutom anslagit 10,000 kronor. Landstinget och sparbanken hafva lemnat bidrag och dessutom hafva rätt betydliga summor insamlats både i Östersund och på andra ställen, så att man fått i hop 75,000 kronor, i hvilket belopp då ingår läroverkets byggnadsfond äfvensom bidrag från stiftets allmänna byggnadskassa. Men detta räcker icke ens till för hufvudbyggnaden, ty blott för den behöfs det en summa af 90,000 kronor, och det finnes väl knappast någon möjlighet att anskaffa de felande medlen der uppe. För byggnadsfonden, som skulle upplåna medel, om sådana måste upplånas, skulle det blifva ytterst svårt att betala ränta ens å här ifrågavarande 15,000 kr.

I Östersund har man icke heller de inkomster från det allmänna, som i de flesta andra städer, hvilka befinna sig i ungefär samma ställning som Östersund. Staden har visserligen sin andel af inkomsten af länets enda bränvinshandel, men ehuru staten i Östersund har en icke obetydlig tulluppbörd, så har dock denna stad för denna uppbörd icke någon tolagsersättning. Det är, såsom bekant, eljest förhållandet med de flesta städer, der tulluppbörd förekommer, att de få uppbära fem procent af uppbörden mot förpligtelse att tillhandahålla åt staten tullhusbyggnader och dylikt. Östersund har för egna medel uppfört en ganska dyrbar tullhusbyggnad, som i värde uppgår till flera gånger den summa, som nu är i fråga. Men om Östersund nu skulle framställa begäran om att i likhet med de flesta andra städer, der tulluppbörd förekommer, erhålla tolagsersättning, så föreställer jag mig, att principerna skulle få vika just hos de herrar, som nu såsom ledamöter i statsutskottet reserverat sig mot Kongl. Maj:ts framställning. De skulle säkerligen icke då säga: »Det är alldeles riktigt. I princip

få städerna i tolagsersättning fem procent af tullmedlen, och alltså måste vi såsom principstarka karlar medgifva äfven Östersund fem procent af dessa medel». Nej, svaret blefve nog, att då förelåge särskilda omständigheter för att denna stad icke skulle kunna få någon tolagsersättning. Detsamma blefve troligen svaret, äfven om vi skulle begära ersättning allenast för den tullhusbyggnad, som vi der uppfört, och hvilken, såsom jag nyss sade, är ganska dyrbar.

Jag vill å andra sidan nu uttala den ödmjuka förhoppning, att denna kammare måtte finna, att äfven i detta fall, hvarom nu är fråga, principerna böra vika, enär här föreligga säregna omständigheter, som tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, till hvilken jag således anhåller att få yrka bifall.

Angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

(Forts.)

Herr *Arhusiander* förenade sig med herr *Kardell*.

Herr *Holmgren*: Då statsverket får vidkännas så betydliga kostnader för de högre allmänna läroverken, så anser jag, att man bör vidhålla den princip, som gjort sig gällande, eller att staten icke bör ikläda sig kostnaderna för uppförande af dessa läroverkshus. Här är visserligen icke fråga om något direkt anslag och icke heller är beloppet så synnerligen stort, men det är ej sjelfva beloppet, jag är emot, utan egentligen principen. Har man en gång slagit in på den vägen att bevilja räntefria lån för städernas läroverkshus, så dröjer det icke länge, förr än det kommer rätt många ansökningar i samma syfte. Och det kommer icke att saknas skäl för sådana framställningar. Ty litet hvar af kommunerna skulle nog kunna uppvisa, att deras utgifter äro dryga och betungande.

Deremot tyckes mig det skäl, som den föregående talaren anförde, nemligen stadens snabba tillväxt, snarare tala för att kommunen borde vara i stånd att bära de ökade utgifter, som tillväxten förorsakat och icke för motsatsen.

Då jag således icke finner skäl att gifva sig in på en stråt, som skulle hafva i släptåg utgifter af betydande omfång, så ber jag att i likhet med reservanterna få yrka afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Gilljam*: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag åter skall på det lifligaste anhålla, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan.

Det är visserligen en princip, som Riksdagen följt under den senaste tiden, att icke bevilja några särskilda anslag och understöd till läroverksbyggnader; och städerna hafva nog ensamma fått kännas vid mycket dryga utgifter för sådana ändamål. Det är icke heller nu ifrågasatt från något håll, att Riksdagen skulle lemna en dylik princip. Men å andra sidan bör väl Riksdagen bibehålla så mycken frihet i sina beslut, att den får pröfva den särskilda beskaffenheten af ett enskildt fall.

*Angående
bevillande af
ett räntefritt
lån för upp-
förande af ny
läroverks-
byggnad i
Östersund.*

(Forts.)

De skäl, som af reservanternas anförts för afslag å Kongl. Maj:ts framställning, synas mig nästan tala för ett motsatt beslut. Det begärdes af Kongl. Maj:t vid 1891 års riksdag ett direkt anslag af 100,000 kronor för detta ändamål. Jag vågar påstå, att det finnes ganska goda skäl för denna Kongl. Maj:ts proposition. Ty det kan dock hända, att en stad, som icke är så synnerligen stor — såsom förhållandet är med Östersund — får svårt att lemna de stora utgifter, som erfordras för en ny läroverksbyggnad utan att erhålla någon hjälp eller något understöd. Dessa 100,000 kronor voro afsedda att ersätta ungefär hälften af de beräknade kostnaderna för ett fullständigt läroverkshus. När Riksdagen afslog denna Kongl. Maj:ts framställning och Östersund sålunda icke kunde påräkna detta bidrag till uppförande af ett fullt ändamålsenligt skolhus, sökte man reda sig ur svårigheterna genom att omarbete ritningarna och nedtrycka kostnaderna till det minsta möjliga. Man kom derigenom till en siffra af 135,000 kronor. Vid 1892 års riksdag framställdes i samband dermed af enskilda motionärer begäran om ett understöd från Riksdagens sida af 50,000 kronor. Äfven detta afslogs. Nu har läroverkskollegiet och domkapitlet på grund häraf nödgats vidtaga den i och för sig mycket olämpliga åtgärden att ordna saken så, att läroverkets lokaler skulle komma att ligga på två olika ställen. Man skulle uppföra blott sjelfva hufvudbyggnaden och derjemte fortfarande begagna det gamla skolhuset, som är beläget på icke så litet afstånd derifrån, för återstående ändamål. Staden, orten och läroverket sjelft hafva ansträngt sig till det allra yttersta. Kostnaderna för det nu ifrågasatta skolhuset äro beräknade till omkring 91,000 kronor. Man har åstadkommit 75,000 kronor, sedan man anlitat alla möjliga utvägar. När nu med så ringa hjälp från Riksdagens sida som ett räntefritt lån på 15,000 kronor åtminstone den nu afsedda nybyggnaden kan åvägbringas, så frågar jag, om icke både klokhets- och billighets-skäl bjuda Riksdagen att räkka en hjälpsam hand, för att det viktiga ändamålet må uppnås. Ty Östersund är stad i en mycket stark utveckling, de nuvarande läroverkslokalerna äro under all kritik, och läroverket måste vara beredt på att inom 8 eller 10 år få emottaga ett icke obetydligt större antal lärjungar, än nu förekommer vid detsamma. Det synes mig sålunda, som om den uppoffring, som af Riksdagen påräknas, är synnerligen liten i förhållande till det goda ändamål, som dermed kan vinnas. Det är icke, såsom här påståtts, en obetydlig hjälp för staden, utan en synnerligen värdefull, på grund af de för handen varande förhållandena.

Jag anhåller därför, att kammaren benäget måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition och icke genom att ställa sig på uteslutande sparsamhetsståndpunkt förhindra, hvad som efter mitt förmenande måste inom den allra närmaste framtiden ordnas för att icke verkliga olägenheter och svårigheter skola uppstå.

Herr Jonsson i Hof: Jag erkänner, att vid en jernförelse mellan detta förslag och hvad som förut begärts för samma ändamål sagda förslag har starka skäl för sig. Men hufvudsaken är väl, huruvida man skall återigen börja på att införa den principen att i form af understöd vare sig genom anslag eller lån medverka till upprättandet af läroverksbyggnader i städerna. För att den hittills följda principen nu skulle brytas, förefaller det mig att det bör vara mycket starka skäl anförda för nödvändigheten att så göra. Hvad som här anförts i saken, synes mig icke alls vara sådana skäl. Det har gjorts ansträngningar i afseende å anskaffandet af medel för ändamålet, men hufvudsakligen på privat väg. Deremot tror jag icke, att man kan säga, att några ansträngningar i den vägen hafva gjorts vare sig af Östersunds stad såsom stadssamhälle betraktadt eller af landstinget. Om jag är rätt underrättad, tror jag, att dessa båda korporationer icke hafva för ändamålet anslagit mera än 20,000 å 30,000 kronor tillsammans. Vill jag då tänka mig, huru de ekonomiska förhållandena ställa sig för Östersunds stad och landstinget och jämföra dem med hvad t. ex. en landskommun för sina egna skolhusbyggnader får vidkännas, så kommer jag ovilkorligen till det resultatet, att det bör vara en mycket lätt sak för Östersunds stad och landstinget att fylla den brist, som här uppstått. Jag vågar säga, att den kommun, jag tillhör, har fått lägga ut mycket mera pengar för sina skolhusbyggnader än hvad Östersunds stad i detta fall till och med jemte landstinget sammanlagdt offrat för ändamålet. Och det kan väl icke vara rim och reson uti att, därför att det är en stad och ett allmänt läroverk frågan gäller, man då skall slå in på denna väg, att afhjelpa en mindre betydande brist i det anslag, som erfordras, genom statens försorg i den ena eller andra riktningen. Ty om man vill utgå ifrån att Östersunds stad har höga kommunalutskylder eller dylikt, skall man kunna framvisa exempel på att landskommuner hafva ofantligt mycket högre utskylder och fått offra lika mycket på sina enskilda skolhusbyggnader.

Hvad nu beträffar frågan om tolagen, som herr Kardell omnämnde, och dess betydelse i detta fall, så får jag säga, att den frågan nu icke föreligger. Men jag föreställer mig, att om ock detta lån skulle beviljas, lär nog Östersund lika väl hafva sina anspråk qvar att få tolagsersättning och kan få sådan lika lätt eller lika litet i båda fallen. Huru jag än ser saken, tror jag att kammaren bör för principens skull icke förleda sig att för ett lån af denna ringa beskaffenhet frångå något, som man alldeles bestämdt fasthållit under hela det nya statsskicket. *Det* är grunden, hvarför jag reserverat mig och hvarför jag äfven instämmer i det yrkande, som den första talaren gjort.

Herr Kardell: Jag ber att få säga ett par ord med anledning af hvad som yttrades af den näst föregående talaren äfvensom af herr Holmgren.

Herr Holmgren nämnde, att han hört mig framhålla som ett

*Angående
beviljande af
ett räntefritt
lån för upp-
förande af ny
läroverks-
byggnad i
Östersund.*

(Forts.)

*Angående
beviljande af
ett räntefritt
lån för upp-
förande af ny
läroverks-
byggnad i
Östersund.*

(Forts.)

hufvudskäl staden Östersunds snabba utveckling under den sista tiden. Men detta är för mig *icke* hufvudskälet, utan *den* omständigheten, att staden Östersund icke har någon tolagsersättning. Den tullinkomst, som staten har i Östersund, är icke ringa. Jag tror, att tolagsersättningen, om sådan skulle medgifvas Östersund, skulle uppgå till femton å tjugu tusen kronor om året, d. v. s. för hvarje år allra minst till det belopp, hvilket det här är fråga om att staten skulle lemna till staden Östersund såsom räntefritt lån.

Här har talats om, att landsbygden har så stora utgifter för sina folkskolebyggnader. Ja, det är för folkskolebyggnader. Äfven staden Östersund har liksom samtliga andra församlingar i Jemtland haft stora utgifter för sådana. För ett par år sedan fick man färdig en folkskolebyggnad, en stenhusbyggnad, som kostade 60- å 70,000 kronor, om jag icke misstager mig. En annan folkskolebyggnad uppfördes för några år tillbaka; äfven den uppgick till ungefär det beloppet.

Herr Olof Jonsson i Hof talade om att landstinget borde tillskjuta bidrag. Det har ock landstinget gjort. Jag vill meddela, att bidraget utgör, om jag ej misstager mig, 15,000 kronor. Men med Jemtlands läns landsting är det ett alldeles särskildt förhållande. Till följd af jernvägsbidraget är utdebiteringen för landstingets räkning mycket stor i vår provins. Ja, den är större till och med än i något annat län i hela Sverige. Den uppgår nemligen till icke mindre än 1 krona 50 öre på bevillningskrona. Och det är väl en utomordentligt stor landstingsskatt. Att således fordra, att detta mycket betungade landsting ytterligare skall underkasta sig sådana dryga utgifter som den här ifrågavarande, är väl allt för mycket begärt.

Herr Olof Jonsson nämnde, att frågan om tolagsersättningen icke föreligger nu, och att den är en helt annan fråga. Ja, det må så vara. Men naturligtvis kan man sammanställa den med denna sak. Han sade, att, om Östersunds stad kommer med begäran derom, den skall behandlas rättvist; den skall få lika mycket eller lika litet som det fåtal andra kommuner, som i det afseendet befinna sig i samma ställning som Östersund. Det är nemligen här fråga om ett fåtal, såsom Skellefteå och några andra. Ja, nog är jag för min del öfvertygad, att den skall få lika litet som dessa andra kommuner, d. v. s. den skulle nog få ingenting alls, trots principerna. Då få nog principerna sitta emellan, dessa principer, på hvilka man nu håller så styft.

Herr Pehrson i Törneryd: Af de skäl, som blifvit anförda af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och herr Kardell, synes framgå, att det skulle vara flera, enligt deras förmenande bevekande omständigheter, som skulle påkalla, att Riksdagen i detta fall skulle lemna understöd.

I anledning häraf tillåter jag mig att i allra största korthet framhålla, huru förhållandena gestalta sig ute på landsbygden. Der

äro kommuner, som behöfva upptaga lån för kyrkobyggnader, som behöfva skuldsätta sig för fattiggårds anskaffande, som behöfva skuldsätta sig för skolhusbyggnader. Folkskoleinspektörerna hafva att tillse, att folkskolorna skötas på bästa sätt. Detta förorsakar, att de många gånger äro nödgade att ålägga kommunerna mycket dryga kostnader för uppförande af det ena nya skolhuset efter det andra. Icke är det värdt, att en enda landtkommun kommer till Riksdagen och begär, att Riksdagen skall understödja densamma, den må vara i huru stort behof af understöd som helst. Litet böra väl ock städerna tänka på den enormt stora fördel, som tillkommer dem genom den fria undervisningen. Ty, säga hvad man vill, är det egentligen stadsinvånarne, som hafva den största fördelen af den fria undervisningen vid de allmänna läroverken. För min del kan jag icke se annat än en obillighet i en begäran sådan som den föreliggande. Och det är därför jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen visade 69 ja, men 125 nej; och hade sålunda kammarens beslut utfallit i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 8.

Efter föredragning, hvart för sig, af statsutskottets utlåtanden:

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsanslag för reparation af kapell i Muonionalusta kapellag m. m.; och

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:t proposition angående anslag till beredande åt lappar inom Jukkasjärvi och Enontekis socknar af

Norrbottnens län af eftergift i viss dem åliggande ersättningsskyldighet,
biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

Slutligen företogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen, äfvensom inom Riksdagen väckta motioner i samma ämne.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition, n:o 41, deruti Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tre tusen riksdaler, eller sedan minst fem år tillbaka arrenderar sådan jordbruksfastighet, eller ock under två år näst före det år, valet eger rum, uppskattats till en inkomst af minst sexhundra riksdaler samt under hvardera af nämnda två år till stat och kommun erlagt förfallna utskylder efter en inkomstbevillning af minst en riksdaler femtio öre.

§ 17.

1. Vid så väl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst.

2. Den, som vid elektorsval eller vid riksdagsmannaval, der allenast en riksdagsman skall väljas, erhållit de flestes röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

3. Der vid riksdagsmannaval flere riksdagsmän skola väljas, iakttages vid valet:

att, sedan aflemnandet af valsedlar afslutats, alla valsedlarna upptagas och öppnade räknas, hvarefter det erhållna antalet delas med antalet af riksdagsmän, som skola väljas, och det sålunda uppkomna qvotal, med utelemnande af bråk, lägges till grund för röstberäkningen;

att valsedlarna derpå, hvar efter annan, öppnas, förses med löpande nummer, allt efter som de öppnas, och fördelas efter det å hvarje val-

sedel först förekommande namn, intill dess någon finnes vara först upptagen å så stort antal valsedlar, som motsvarar qvottalet, då han förklaras vald;

att öppnandet af valsedlarne derefter fortsättes i enahanda ordning, men med iakttagande deraf, att, der den å valsedel först upptagne finnes vara redan förklarad vald, hans namn öfverkorsas och närmast följande namn å person, som icke redan är vald, räknas såsom det första å valsedeln;

att, der föreskrifvet antal riksdagsmän ej, sedan alla valsedlarne öppnats, är valdt, de, som, med frånräknande af redan valde, funnits vara först upptagne å största antalet valsedlar, skola, så framt detta antal tillika öfverskjuter hälften af qvottalet, förklaras valde; samt

att, om ändock ej samtliga riksdagsmän för valkretsen blifvit utsedde, antalet fylles af dem, som, oberäknadt de redan valde, vid förnyadt genomgående finnas vara upptagne å de flesta afgifna valsedlar, utan afseende å den ordning, hvori namnen förekomma.

Äro i något fall rösterna lika, skilje lotten.

4. Vid elektors- och riksdagsmannaval skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder.

Då sådant val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten eller, der sådan ej finnes, stadsstyrelsen hålla röstlängden, försedd med anteckning om dem, hvilka enligt § 14 rösträtt tillkommer, för granskning tillgänglig å lämpligt ställe under minst åtta dagar; och varde underrättelse härom i kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd.

Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten eller stadsstyrelsen ingifvas sist å tredje dagen före den, då valet skall ega rum.

§ 25.

1. Riksdagsmannaval skall med slutna sedlar förrättas.

2. Vid val, hvarom i § 17 mom. 3 sägs, skall valsedel, för att såsom giltig antagas, lyda å högst så många personer, som skola väljas. Finnes valsedel upptaga namn å person, som ej är valbar, eller är det tvetydigt, hvilken person med något namn afses, skall sådant namn ej tagas i beräkning.

Befinnes eljest vid riksdagsmannaval valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den person, som afses, skall samma sedel anses ogild.

3. Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

I sammanhang med den kongl. propositionen hade utskottet till behandling förehäft följande inom Andra Kammaren väckta och till

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.
(Forts.)*

Angående ändrade bestämmelser i fråga om den politiska rösträtten. (Forts.) utskottet hänvisade motioner, jemväl åsyftande förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för rätt att välja riksdagsmän i Andra Kammaren, nemligen n:o 234 af herrar *J. Bromée* och *E. Eriksson* i Qväcklingen, n:o 236 af herr *L. Eriksson* i Bäck, n:o 238 af herrar *J. Mankell* och *D. Bergström* samt n:o 239 af herr *D. Persson* i Tällberg. I dessa motioner hemställdes:

af herrar *Bromée* och *Eriksson* i Qväcklingen:

1:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 14 § riksdagsordningen skall erhålla följande förändrade lydelse:

»Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst femhundra kronor, eller eger på annans mark belägen byggnad till samma taxeringsvärde, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar eller minst fem år före valet arrenderat och fortfarande arrenderar jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst tre tusen kronor, eller ock erlägger till staten bevilning för en till minst fem hundra kronor uppskattad årlig inkomst»;

2:o) att Kongl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af 17 § riksdagsordningen ej må vinna Riksdagens bifall;

af herr *Persson*:

1:o) att Riksdagen för sin del måtte antaga till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 14 i riksdagsordningen:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man; dock medför ej eganderätt till jordbruksfastighet valrätt för annan än den, som fastigheten sjelf begagnar;

2:o) att Kongl. Maj:ts nådiga proposition, n:o 41, ej må vinna Riksdagens bifall;

af herrar *Mankell* och *Bergström*:

att Riksdagen för sin del måtte antaga till hvilande för grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen:

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en

hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sex tusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevilning för en till minst åtta hundra riksdaler uppskattad årlig inkomst.

hvar svensk medborgare, från och med början af kalenderåret efter det han fyllt tjuguet år, så länge han uppfyller de i § 26 stadgade vilkor för valbarhet.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

§ 17 mom. 2.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 valrätt tillkommer.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de röstlängder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som å landet af kommunalnämnden och i stad af magistraten eller, der sådan ej finnes, stadsstyrelsen böra upprättas;

samt af herr *Eriksson* i Bäck:

att Riksdagen ville till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af nedanstående delar af riksdagsordningen:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, hvarje svensk medborgare, som uppfyller de i § 26 stadgade vilkor för valbarhet, från och med början af kalenderåret efter det han fyllt tjuguet år.

§ 17 mom. 1.

Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Två röster tillkommer en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man. Tre röster tillkomma en hvar, som antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller eger på annans mark belägen byggnad till nämnda taxeringsvärde, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sex tusen riksdaler, eller ock

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

erlägger bevilning för en till minst åttahundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Fyra röster tillkomma en hvar, som eger fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åttiotusen riksdaler, eller ock erlägger bevilning för minst fyra tusen riksdalers årlig inkomst.

(Forts.)

Mom. 2.

Den, som dervid erhållit de flesta rösterna, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

Mom. 3.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de röstlängder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som af kommunalnämnder eller magistrater böra upprättas.

Utskottet hemställde:

1:o) att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas;

2:o) att a) herrar Bromées och Erikssons i Qväcklingen motion,
b) herr Perssons i Tällberg motion,
c) herrar Mankells och Bergströms motion,
d) herr Erikssons i Bäck motion

icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herr *Ljungman*;

af herr *Elowson*, hvilken hemställt:

att Riksdagen måtte för sin del antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till förändring af

Riksdagsordningen.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man;

af herr *Restadius*, som inom utskottet förordnat, att Kongl. Maj:ts förslag borde antagas till hvilande i grundlagsenlig ordning, med allenast den ändring, att i § 14 skulle efter orden »af minst ett tusen riksdaler» införas: *eller eger på annans mark belägen byggnad till ett taxeringsvärde af minst tre tusen riksdaler*;

af herrar friherre *Barnekow*, *Bengtsson* i Gullåkra, *Boström*, *Dahn*, *Gyllensvärd* och *Vahlin*, hvilka hemstält:

att Riksdagen, under förklarande, det Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, ville, med anledning af samma proposition och de i ämnet väckta motioner, för hvilande till grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till förändrad lydelse af § 14 riksdagsordningen:

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tre tusen riksdaler, eller sedan minst fem år tillbaka arrenderar sådan jordbruksfastighet, eller eger på annans mark belägen byggnad till taxeringsvärde af minst tre tusen riksdaler, eller ock under två år näst före det år, valet eger rum, uppskattats till en inkomst af minst sexhundra riksdaler samt under hvarterdera af nämnda två år till stat och kommun erlagt förfallna utskylder efter en inkomstbevilning af minst en riksdaler;

samt af herr *Johnsson* i Bollnäs, som instämt uti den af herrar friherre *Barnekow* m. fl. afgifna reservation med den förändring, att § 14 skulle erhålla följande lydelse:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde ej understigande tre tusen riksdaler, eller sedan minst fem år tillbaka arrenderar sådan jordbruksfastighet, eller eger på annans mark belägen byggnad till taxeringsvärde af minst tre tusen riksdaler, eller ock under två år näst före det år, valet eger rum, uppskattats till en inkomst af minst sexhundra riksdaler samt för hvarterdera af nämnda två år till stat och kommun erlagt förfallna utskylder efter en inkomstbevilning af minst en riksdaler.

Efter föredragning till en början af utskottets i *punkten 1* gjorda hemställan begärdes ordet af

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

Herr Ljungman, som yttrade: Beträffande föredragningsrådet, skall jag be få hemställa, att samtliga punkterna måtte få föredragas på en gång, och att diskussionen måtte få omfatta dem alla.

Denna hemställan bifölls.

(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Restadius: Herr talman! I det anförande, med hvilket herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet beledsagade sitt förslag om utsträckning af rösträtten, har herr statsrådet fäst uppmärksamheten derpå, att under hvarje valperiod, sedan den nya riksdagsordningen antogs, motioner i denna kammare blifvit väckta i syfte att få valrätten utsträckt, men att dessa motioner alltid blifvit afslagna. I ett annat skede synes nu frågan föreligga, då förslag i samma syfte blifvit framställt af Kongl. Maj:t. Ty det synes mig vara uppenbart, att Kongl. Maj:t både kan och vill betrakta en sådan i samhällets angelägenheter så djupt ingripande fråga från en mera allmän-giltig ståndpunkt och med en af partilidelsernas diktan och traktan ogrundad blick.

Redan i denna omständighet ser jag ett skäl, hvarför man med, om möjligt, ännu större allvar bör taga i öfvervägande detta förslag, särdeles som flera förslag i samma syfte, som förut förevarit och synts mig hafva tillkommit i en hast, ej hafva varit så fullständigt motiverade och i afseende å lagbudet ej så sorgfälligt affattade, som ett sådant ämne af genomgripande vigt erfordrar. Aktar man, herr talman, på tidens tecken, kan man icke undgå att fästa en allvarlig uppmärksamhet vid den lifliga rörelse, som pågår såväl inom vårt land som ännu mera i främmande länder, för att sönderbryta de skrankor, som nu eller hittills förefunnits mellan rösträttsegande och icke rösträttsegande, eller att åtminstone utvidga dessa skrankor, så vidt möjligt är. Huruvida inom de länder, der detta arbete blifvit afslutadt, detsamma ländt till höjande af den andliga nivån hos de särskilda representationerna, eller om detsamma medfört det resultat, att ärendena behandlas med större oveld, med renare nit eller af män med fastare karakterer, derom vill jag icke nu uttala mig. För mitt ändamål är det tillräckligt att konstatera *tillvaron* af denna mäktiga rörelse. Om en stormflod nalkas — och för mig är det uppenbart att den allmänna rösträtten är en stormflod, som med sig sveper icke blott ett och annat af tiden tärtdt ämne, utan äfven många grundpelare för samfundslifvets lugna utveckling — då, säger jag, en sådan flod är i annalkande, synes det mig tillhöra de besinningsfulle att under jemförelsevis lugna tider öfverväga de åtgärder, som böra vidtagas för att i skilda banor leda denna flod och dymedelst förminska eller tillintetgöra kraften af dess framträngande. En sådan afledare synes mig det kongl. förslaget utgöra. Och det är därför som jag med så lifligt intresse öfvervägt detsamma. Det är för mig satt utom allt

trifvel att, om man vill saken, d. v. s. om man vill utsträcka rösträtten i den rigtning, Kongl. Maj:t har antydt, de skäl, som konstitutionsutskottet deremot anfört, då icke böra kunna utgöra något väsentligt hinder.

Innan jag emellertid öfvergår till en närmare granskning af konstitutionsutskottets skäl, tillåter jag mig att i kammarens minne återföra, hurusom utan någon förändring i hithörande delar af 14 § riksdagsordningen det märkliga förhållandet inträffat, att, då man år 1867 för erhållande af rösträtt måste till staten erlægga en bevilling af 5 kronor, nu i följd af ändring i bevillningsförordningen det egendomliga förhållande föreligger, att man nu behöfver i vissa fall erlægga en bevilling af allenast 1 krona 50 öre, och det synes mig vara föga lämpligt, att en af grundpelarne i vår riksdagsordning kan vara sålunda afstympad, utan att någon förändring i riksdagsordningen vidtages. Detta har emellertid blifvit förekommet i Kongl. Majts förslag, då det fastslagits en afgift af 1 krona 50 öre.

Jag kan i detta sammanhang icke lemna oanmärkt att, på sätt framgår af Kongl. Maj:ts proposition och den dervid fogade reservationen, genom penningevärdets fall och ännu mera genom det ökade tillfälle till förhöjd inkomst, som på senare åren inträffat, många, som förut stodo nedanför det så kallade strecket, nu blifvit uppflyttade öfver detsamma, en tillökning, som har varit så stor, att under 8 år densamma uppgått till 50 procent af de inkomst-valberättigade. Det kan nog för många synas vara gifvet, att detta är den naturliga utvecklingen af rösträttsförhållandena, och att det jemväl är tillfredsställande. Jag vågar dock derom hysa något tvifvel och anser, att i Kongl. Maj:ts förslag flere hållfasta punkter finnas, genom hvilka det mål jag eftertraktar lättare kan vinnas.

Öfvergår jag nu till en granskning af de motiv, konstitutionsutskottet anfört för sitt afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag, finner jag till en början det vara påstådt, att sambandet mellan grundlagen och bevillningsförordningen skulle vara än fastare sammanknutet, och derjemte har jag äfven hört uppgifvas, att, då bevilling enligt grundlagen icke ovilkorligen skulle erfordras, det kunde inträffa, att Riksdagen för något fall icke faststälde någon bevilling och förty alla röstegare på grund af bevilling skulle komma att sakna rösträtt. Hvad det sista skälet angår, vill jag endast åberopa, att, då det i 14 § riksdagsordningen förutsattes en bevilling, Riksdagen också måste påföra bevilling; och i praktiskt hänseende lär det väl vara temligen uppenbart, att bevillingen icke varder nedsatt, men väl i följd af de ökade statsutgifterna stegrad. Jag beklagar visserligen, att ett samband skall förefinnas mellan bevillningsförordningen och grundlagen, men detta kommer sig af det egendomliga sätt, hvarpå stats- och kommunalutgifter upptagas. Jag vågar dock påstå, att sambandet icke blifvit fastare tillknutet, allenast närmare bestämdt. Jag har förut fäst uppmärksamheten på det egendomliga förhållande, att den skatt, som skolat till kronan erläggas för valrätt, kunnat så nedglida.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

*Angående
ändra de
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

Detta kommer ej vidare att ega rum. Icke heller tror jag, på sätt konstitutionsutskottet anmärkt, att det kommer att inträffa, att det bevillningsfria afdraget varder minskadt och på sådant sätt ändring tillskapad i de valberättigades antal.

Vidare har konstitutionsutskottet ansett, att det icke låge något rim och reson deri, att utskylderna för inkomsttagare icke skulle vara erlagda för det år valet eger rum. Detta är en anmärkning, som synes mig hafva mera en teoretisk än en praktisk betydelse. I Stockholm och jemväl i andra städer, förmodar jag, der enahanda myndighet upptager skatt såväl för stat som kommun, får man icke erlagga skatt till staten, förrän man erlagt skatten till kommunen, och har man icke erlagt den till kommunen, saknar man i alla händelser fullständigt rösträtt. På landet åter skulle det möta synnerliga svårigheter för dem, som skulle upprätta vallängderna, att taga kännedom om hvilken eller hvilka möjligtvis icke erlagt utskylder för det löpande året.

Man har vidare funnit det vara olämpligt att stadga, att allenast inkomsttagare, men icke öfriga skattskyldige personer, skulle för erhållande af rösträtt vara pligtiga att erlagga skatt för de båda, näst före valet gångna åren. Härvid tillåter jag mig erinra, att den, som erlägger skatt för fastighet eller dylikt, således har en egendom, till hvilken staten i händelse af bristande betalning utaf skatten kan hålla sig för utfående af sin rätt, under det att sådan möjlighet icke eger rum i fråga om de smärre inkomsttagarne, hvilka sällan hafva något mera, än sådan egendom, som enligt utsökningslagens föreskrifter icke kan bli föremål för utmätning.

Jag har, herr talman, i förevarande förslag funnit den bästa garantien för den ifrågasatta utsträckningen i valrätten utgöras af den bestämmelsen, att utskylderna skola under hvarterdera af de tvenne föregående åren vara behörigen erlagda. Derigenom synes man vinna, att det icke kommer hädanefter att inträffa såsom hittills, eller att under valåret personer uppskattas till erforderlig census allenast för att de skulle kunna blifva i tillfälle att rösta, eller ännu mer, att personer, som deraf kunna vara intresserade, sammanskjuta pengar för att tillskapa rösträttsegare.

Vidare anser jag det vara med billighet och rättvisa förenadt, att, om en mindre inkomsttagare, såsom t. ex. en arbetare, visar sig vara så ordentlig, att han under hvarterdera af de två föregående åren kunnat i behörig ordning fullgöra sina pligter till stat och kommun, han ock bör vara berättigad att erhålla den förmån, som af många så lifligt eftersträffas.

Jag skall, herr talman, icke tillåta mig att ingå i någon närmare granskning af Kongl. Maj:ts förslag, i hvad detsamma inefattar bestämmelser om proportionella val. Det vill förefalla mig, som skulle denna idé vara alltför ny för att nu kunna tillräckligt uppskattas, och att man hyser farhågor för att nu mottaga densamma. Då jag således tror, att denna idé icke har någon utsigt till framgång, så

förbigår jag denna fråga. Jag vill blott antyda, att, om detta förslag angående proportionella val hade varit upphöjdt till lag vid den tid, då valen i Stockholm år 1893 egde rum, valet skulle hafva så utfallit, att nio moderate blifvit invalda i riksdagen. Tvifvelsutän skulle många i denna omständighet finna talande skäl för bifall till det kongl. förslaget, liksom också många af dylik anledning skulle vilja förkasta detsamma.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.
(Forts.)*

Då den mening, jag omfattat i utskottet, icke delats af någon annan, dristar jag mig, åtminstone för närvarande, icke att yrka bifall till min reservation, men jag skulle vilja till kammaren framställa en vördsam och varm anhållan derom, att den måtte taga i noggrant eftersinnande, huruvida icke bifall till Kongl. Maj:ts förslag med de större eller mindre jemkningar, som kunna finnas erforderliga, kunde bilda en hvilopunkt, från hvilken man under flera eller färre år skulle kunna vara i tillfälle att söka vinna erfarenhet om de resultat, som uti främmande länder med allmän rösträtt eller med en sådan till större utsträckning än hvad nu är föreslaget derigenom ernåtts. Vare sig man finner att utsträckning i rösträtten till samhällets båtnad, eller medför söndergnagande af de värn, som hittills omgärdat samhällsförfattningen, vare sig resultatet utfaller i den ena eller andra af dessa rigtningar, så är jag fullleligen öfvertygad, att den sålunda vunna erfarenheten skulle vara ytterst välgörande för den svenska Riksdagen, då den framdeles går att fatta beslut i det ämne, hvarom nu är fråga. Det gagn, som härigenom skulle kunna vinnas, tror jag vara af en sådan omfattning och vikt, att det för närvarande icke rätt kan öfverskådas, icke tillräckligt uppskattas.

Her Högstedt från Helsingborg: Jag har, herr talman, begärt ordet för att gifva till känna, att jag gerna önskat framgång åt den af herrar Bromée och Eriksson väckta motionen, att jag gerna såge, att den politiska rösträtten blefve beskärd till och med dem, hvilka hafva att till staten erlægga bevilling efter en till minst 500 kronor uppskattad årlig inkomst, och jag tror, herr talman, att denna önskan delas af mångfaldiga rundt om i landet. Efter min uppfattning skulle regeringen hafva gjort väl i, om den för Riksdagen framlagt ett förslag, som tillfredsstält denna önskan. Ty regeringen skulle dermed också hafva visat, att den är fullt förtrogen med folkets i vår tid berättigade anspråk och kraf, och att den gerna vill uppfylla dem.

Huruvida vårt folk *för närvarande* är moget för allmän rösträtt, derom skall jag icke nu yttra mig. Men jag är fullt öfvertygad om och vågar tryggt påstå, att under de 30 år, som förflutit sedan nu gällande representationslag blef antagen, en sådan utveckling har egt rum hos vårt folk, att den politiska rösträtten borde hafva en vida större utsträckning än den, vid hvilken vi nu hållit fast, ja, en vidare än till och med den, som i Kongl. Maj:ts föreliggande proposition erbjudits. Utskottet vill fortfarande stå fast vid status quo och söker trösta oss med det förhållandet, att antalet af de på grund af inkomst

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

valberättigade, enligt den statistiska utredningen, under åren 1885—1893 ökats med mer än 50 procent. Men denna tillökning motsvarar icke den nämnda andliga utvecklingen. Bevisligen har folkskoleväsendet under dessa och föregående år starkt utvecklats och lemnat välsignelserika frukter. Vetandets skatter hafva tillegnats äfven af de kroppsarbetande klasserna. Det politiska intresset har hos dessa medborgare för länge sedan vaknat och är mångenstädes det lifligaste. Jag är fullt öfvertygad, att den sjelfständighet och mognad i omdömet och den erfarenhet, som erfordras hos personer, åt hvilka inflytande på statens angelägenheter bör lemnas, finnas bland dem, hvilka skulle erhålla politisk rösträtt, om den nämnda motionen blefve bifallen och strecket sänkt till 500 kronor. Denna åtgärd, synes mig, skulle vara i öfverensstämmelse med en sund samhällsutveckling.

Till mig har sändts en så lydande skrifvelse: »Helsingborgs rösträttsförening anser, att regeringens rösträttsförslag är en alldeles värdelös skenreform, enär det tager med ena handen, hvad det ger med den andra, hvarför det enligt föreningens åsigt vore origtigt af Riksdagen att antaga detsamma.»

Jag delar fullständigt den uppfattning, som denna skrifvelse uttalar. Men jag skall icke nu göra något yrkande, utan tillåta mig att vid voteringen sluta mig till det förslag, som under för handen varande förhållanden synes mig mest antagligt.

Herr Nilson från Lidköping: Jag ber att med några ord få angifva den ställning, jag intager till Kongl. Maj:ts rösträttsförslag:

Det är sedan många föregående riksdagar bekant, att jag tillhört dem i Andra Kammaren, som förordat det s. k. 500-kronors-strecket, och det är således lätt att förstå, att jag finner den af Kongl. Maj:t nu föreslagna rösträttsutvidgningen vara tillmätt med allt för stor njughet.

Då regeringen omsider ansett sig böra tillmötesgå de så länge och kraftigt framställda krafven på en rösträttsreform, skulle det efter min uppfattning hafva varit icke blott önskligt, utan äfven klokt, om steget på en gång uttagits så långt, att regeringens förslag motsvarat, åtminstone tillnärmelsevis, den utsträckning af rösträtten, som länge påyrkats af de moderata rösträttsvännerna i Andra Kammaren och der vunnit majoritet. Regeringen skulle då haft ett starkt parti såväl inom som utom Riksdagen att stödja sig på, och detta skulle helt visst bådadt godt för rösträttsreformens slutliga lösning. Det nu framlagda regeringsförslaget deremot synes knappt hafva vunnit understöd från något håll. Att det icke kunnat tillfredsställa dem, som fordra allmän rösträtt, det är ju helt naturligt. Märkligare är det nog, att ett så blygsamt förslag till rösträttsreform kunnat hos våra konservative högermän uppväcka en nästan panisk förskräckelse. Då nu så är, och då icke heller de mera moderata mellanpartierna synas vara böjda att antaga regeringens förslag i oförändrad form, så lärer väl dess öde redan få anses så godt som besegladt.

Ehuru jag för min del icke heller kan godkänna ifrågavarande förslag utan väsentliga förändringar, så är jag dock långt ifrån att ställa mig fiendtlig till detsamma, och ännu mindre kan jag erkänna befogenheten af de hårda omdömen, som deröfver uttalats från skilda håll, både till höger och till venster. Jag är tvärt om regeringen tacksam både för de statistiska utredningarna och för det förslag, som framlagts, ehuru jag icke finner mig af detsamma tillfredsställd. Det är redan någonting erkännansvärdt, att en regering med så utpregladt konservativt skaplyne som den nuvarande likväl aktat på tidens tecken så mycket, att hon tagit rösträttsfrågan i sin hand och uppfört den på sitt program. Isen är dermed bruten, och det bör icke kunna befaras, att regeringen efter detta första, sannolikt misslyckade försök skall kasta yxan i sjön, utan allt fortfarande lägga sig vinn om rösträttsreformens lösning på ett för samhällslivets lugna och ostörda utveckling betryggande sätt.

Vidare vill jag säga, att man icke bör allt för mycket undra på eller klandra, att regeringen från sin ståndpunkt och med kännedom om de skilda opinionerna i landet tagit detta sitt första steg med en måhända alltför långt gående varsamhet. Rättvisan fordrar ock, att man erkänner, att regeringens förslag i alla fall innebär ett, visserligen icke stort, men dock beaktansvärdt tillmötesgående mot krafvet på en utsträckt politisk rösträtt. Mig synes därför regeringens förslag böra helsas välkommet, icke såsom en acceptabel lösning af rösträttsreformen, men såsom begynnelsen till samförstånd och samarbete mellan regeringen och de moderata rättsvännerna i landet, särskildt det reformvänligt sinnade flertalet i denna kammar. Då på båda hållen råder allvarlig önskan om rösträttsreformens snara genomförande i moderat riktning utan våldsam rubbning i de olika samhällsklassernas nuvarande magtställning, så må man väl kunna hoppas, att enighet mellan regeringen och de moderata rättsvännerna skall kunna vinnas i de punkter, hvari meningarna ännu skiljas åt.

De af dels friherre Barnekow m. fl., dels herr Johnsson afgifna reservationerna med förslag till formulering af 14 § riksdagsordningen innebära en ingalunda oväsentlig eftergift i de fordringar, som Andra Kammarens flertal åtskilliga gånger förut uppställt såsom basis för en rösträttsreform. Vill å andra sidan regeringen visa ett allvarligt ytterligare tillmötesgående, så torde god förhoppning finnas för slutlig sammanjemkning af meningarna. Regeringen borde lätt kunna inse, att den ganska måttliga tillökning, valmanscorpsen skulle vinna genom antagandet af nyssnämnda reservanters förslag, icke leder till någon farlig, ja, icke ens synnerligen nämnvärd förskjutning af magtställningen inom Riksdagen. Af de framlagda statistiska utredningarna framgår uppenbarligen, att den jordbrukande och fastighetsegande befolkningens stora klass allt fortfarande komme att genom sitt antal intaga en i hög grad dominerande ställning inom Riksdagen, äfven om dess öfvervigt inom en eller annan valkrets möjligen skulle gå förlorad, men sådant inträffar ju redan nu.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.

(Forts.)

Herr grefve och talman! Under förhoppning, att regeringens intresse för rösträtsreformens lugna och lyckliga genomförande icke skall svalna, och att en utjemning af differenspunkterna mellan det nu framlagda regeringsförslaget och utskottsreservanternas förslag skall kunna åvägbringas, samt att sålunda de moderata rösträttsvännerna i Andra Kammaren ännu alltjemt må kunna påräkna regeringens kraftiga medverkan för en sansad, men verklig och ej blott skenbar rösträtsreform — vill jag, herr talman, nu gifva till känna, att jag kommer att rösta för den af nämnda utskottsreservanter afgifna reservationen, helst med den af herr Johnsson föreslagna formuleringen af 14 § riksdagsordningen, men eljest äfven med den utaf friherre Barnekow m. fl. uppställda redaktionen, för så vidt denna skulle hafva bättre utsigt att af denna kammare antagas.

Herr Mankell: Jag kom till denna riksdag med bestämd föresats att godkänna det förslag, som i denna fråga väntades från regeringen, derest detsamma befundes innehålla det ringaste verkliga framsteg, den minsta effektiva ökning af valmännens antal — detta naturligtvis blott såsom en afbetalning för framtiden och ett medel att fortfarande verka för den allmänna rösträttens genomförande. Om således regeringens förslag icke innehållit något annat än valmanscorpens ökande med de 4,600 personer, som enligt de statistiska utredningarna skulle tillkomma, skulle jag icke velat taga på mig ansvaret att förkasta detsamma, utan bifallit det.

Nu frågar jag emellertid, om något sådant kan vara möjligt, när man betraktar alla de talrika garantier, som af regeringen blifvit under flera former ifrågasatta, och hvilka i det allra närmaste tillintetgöra reformens verkningar. Till det gamla utskyldsstreet och till, hvad jag skulle villa kalla, det gamla taxeringsstreet, genom taxeringsmyndigheternas obehöriga inflytande på valmännens antal, och hvilka streck redan nu betydligt minska de röstandes antal, har regeringen, om jag icke räknat orätt, lagt ytterligare *fyra* särskilda streck, nemligen först tvåårsstreet, så kronoutskyldsstreet, så ett skärpt taxeringsstreet genom ett ökad tillfälle till inblandning från taxeringsmyndigheternas sida, och slutligen det streck, som består i det för de större städerna föreslagna proportionella valsättet, och hvilket särskildt är rigtadt mot hufvudstaden. Alla de utredningar, som på senare tider varit synliga i afseende på verkningarna af dessa streck, hafva gifvit vid handen, att, i följd af dem, valmännens antal sannolikt icke skulle ökas, utan snarare motsatsen. Att i det hänseendet någon utredning icke föreligger, trots alla de utredningar, som egt rum — men hvilka rört sig om helt andra förhållanden, och sannolikt blott skett för uppskofs vinnande — anser jag utgöra förslagets förnämsta brist och i och för sig vara ett tillfyllestgörande skäl för afslag å detsamma. Det går icke an att i en så vigtig grundlagsfråga som denna fatta ett beslut, hvars följder man ej känner. Vare sig man tager regeringens förslag i sin helhet eller

delvis, så blir detsamma dock alltid ett språng ut i det okända. Vi böra i det hänseendet hafva fått tillräcklig varning genom beslutet vid 1862—1863 års riksdag angående den kommunala rösträtten, utan någon föregående statistisk utredning och utan att man således visste, hvarthän detta skulle leda i framtiden.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

I öfrigt har regeringen med tydlig och älskvärd upprigtighet förklarat, att den genom det framlagda förslaget visst icke vill åstadkomma någon sådan förändring i rösträttsförhållandena, att derigenom skulle åstadkommas någon omkastning i den nuvarande magtställningen inom Riksdagen, d. v. s. icke afse just det syftemål, som genom reformen skulle vinnas. Nej, det har den visst icke velat göra, utan det hela innebär blott, om jag så får uttrycka mig, en familjeuppgörelse mellan pluraliteten i Första Kammaren och pluraliteten i den Andra i afseende på åtskilliga punkter, rörande hvilka de ännu icke sammanjemkat sina åsikter. Men med något sådant böra vi, verkliga rösträttsvänner, icke taga befattning.

Nu har emellertid konstitutionsutskottet afstyrkt det kongl. förslaget, men på grunder, som är rent motsatta dem, man skulle kunnat vänta sig, nemligen med anslutning till herr statsrådet Åkerhielms ståndpunkt, eller att den utvidgning af de röstberättigades antal, som naturligen skulle uppkomma genom inkomsttagarnes ökning i följd af det fallande penningvärdet o. s. v., skulle vara alldeles tillräcklig för våra förhållanden. Dertill har utskottet fogat åtskilliga anmärkningar utaf ganska graverande beskaffenhet och hvilka jag för min del anser vara sådana, att de i och för sig betinga ett afslag på regeringens förslag, hvadan jag också till dem vill ansluta mig.

Deremot ber jag att få protestera mot den i utskottets betänkande uttryckta uppfattningen, att bibehållandet af det nuvarande tillståndet, i det närmaste orubbadt, skulle vara nödvändigt för en sund och normal samhällsutveckling. Det är just detta *stillastående* i afseende på rösträtten såväl som de flesta öfriga större politiska frågor, som underhållit den jäsning och den oro i samhället, som man vill förebygga.

Likaså ber jag att få protestera mot den uppfattningen af utskottet, att den allmänna rösträtten »helt visst är af den allmänna uppfattningen i vårt land betraktad såsom alldeles oförenlig med en lugn och ostörd samhällsutveckling», för så vidt med orden »allmänna uppfattningen» menas pluralitetens uppfattning. Man skall vara både döf och blind för att, med afseende på hvad under de senare åren i vårt land tilldragit sig, icke kunna höra och se, att just pluraliteten af svenska befolkningen är missnöjd med den nuvarande rösträtten och vill hafva en ganska bestämd och afgörande förändring i afseende på densamma.

Nu ha emellertid åtskilliga reservanter från Andra Kammaren förenat sig om ett delvis antagande af det kongl. förslaget. De ha nemligen velat nedsätta det föreslagna bevillningsstrecket från en och en half krona till en krona; de ha intagit åtskilliga lägenhetsinnehafvare bland de röstberättigade och slutligen afstyrkt det proportionella valsettets införande, men deremot bibehållit tvåårsstrecket och äfven det

Angående
ändrade
berättelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.

skärpta taxeringsstrecket. Men då äfven i afseende på deras förslag icke förefinnes någon statistisk utredning och äfven dess antagande således skulle vara ett språng i det okända, kan jag för min del icke vara med om detsamma, äfven om jag eljest skulle kunna hysa sympatier därför.

(Forts.)

Hvad beträffar de öfriga motioner, som blifva väckta, skulle jag gerna till dem vilja ansluta mig, om för dem funnes den ringaste utsigt till framgång, d. v. s. att Första Kammaren skulle antaga dem. Ur den i början angifna synpunkten, nemligen såsom en afbetalning för framtiden och såsom ett medel att fortfarande verka så mycket kraftigare och bättre för den allmänna rösträtten, skulle jag kunna gå in på såväl herr Bromées förslag om 500-kronors-strecket som herr Perssons i Tällberg förslag om rösträttens utvidgning till det kommunala strecket och äfven herr Erikssons i Bäck förslag om införande af den graderade röstskalan enligt belgiskt mönster. Men då ingen utsigt förefinnes, att hvarken denna kammare eller Första Kammaren skall gå in på dylika förslag, finner jag för min del icke någon anledning att frångå min en gång fattade åsigt i afseende på den allmänna rösträttens berättigande såsom den principiellt viktigaste, såsom enda sättet för åstadkommande af en verklig lösning af rösträttsfrågan, såsom det enda sättet att en gång införa full medborgerlig likställighet och såsom den enda med politisk rättvisa och klokhet öfverensstämmande reform.

Det är därför, herr talman, som jag anhåller att fortfarande få yrka på bifall till den af mig och herr David Bergström väckta motion.

Herr Palme: Herr talman! Jag förstår väl, hurusom det nu föreliggande kongl. förslaget i vida kretsar bland de orepresenterade i vårt land har blifvit uppfattadt som en handske, kastad i ansigtet på det stora flertalet af Sveriges folk, som är i afsaknad af all delaktighet i afgörandet af fosterlandets politiska angelägenheter, ja, såsom ett uppenbart hån mot de mångtusende, för hvilka rösträttsfrågan allt mera börjar att blifva en lifsfråga. För min personliga del vill jag, huru missnöjd jag än kan vara med det föreliggande, i nästan alla detaljer otillfredsställande förslaget, dock bemöda mig om att bedöma detsamma med största möjliga lugn och ovelld, då jag väl känner, hurusom regeringen, stäld emellan tvenne eldar, haft en mycket svår position, en position, som den naturligen icke varit vuxen att uppbära. Jag erkänner äfven med den näst föregående talaren, att det föreliggande förslaget i visst afseende från regeringens sida kan betraktas såsom ett tillmötesgående. Men, mine herrar, det är endast de stora statsmännen, som ega den gåfvan att förstå hvad som rör sig i ett folks innersta tanke- och känslodjup, som ega den siareblicken, att de blifva sitt folks banärförare och förgångsmän och som lagstifta icke för stundens små behof och allsköns tillfälligheter, utan med blicken fäst på framtiden. För de små statsmännen är deremot stunden allt. En tillfällig majoritets lättköpta gunst är målet, och medlet heter kompromiss. Å ena sidan heter det i statsrådsprotokollet för den 20 mars: valrätten »ut-

sträckt till den del af folket, som hittills saknat densamma», men å andra sidan: »samma säkerhet som hittills, att Andra Kammarens sammansättning är betryggande för en s. k. normal och sund samhällsutveckling». Å ena sidan ett magert bröststycke, kastadt åt de hungrande, och å andra sidan: vi böra för all del icke stöta oss med Första Kammaren! Jag vill icke för tillfället ingå på de statistiska utredningar, som ligga till grund för det kongl. förslaget. Icke heller vill jag ingå på de siffer-konsequenser, som deraf kunna härledas, viss såsom jag är, att denna del af frågan blir både grundligt och skarpt behandlad under dagens debatt. Jag vill endast med afseende å den kongl. propositionen i dess helhet såsom min uppfattning framhålla, att, när »det vidunderliga» inträffat, att från en kongl. svensk regering ett rösträttsförslag framkommit, detta förslag bör vara mera tillfredsställande och åtminstone i formellt hänseende bättre hopkommet än det nuvarande.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

Jag vill i detta hänseende endast påpeka, att den förnämsta anledningen till klander mot nuvarande § 14 i riksdagsordningen icke endast icke blifvit undanskaffad, utan i än ytterligare grad skärpt. För min del anser jag, att penningstreckets höjd i det hela är af jembeförhållande underordnad betydelse; 5, 6, 7 eller 8 hundra kronors minimum för rösträtts utöfvande betyder ungefär detsamma. Det är *den* bestämmelsen, att politiska rättigheter skola göras beroende af en beskattning, som jag anser vara orättvis. En medborgares politiska rättigheter, hans rätt att lägga sin röst, sitt ord i vågskålen i fosterlandets och i mer eller mindre direkt mån hans eget lifsintresse, de måste byggas på en fast och af inga tillfälligheter beroende grund, men så är icke förhållandet hvarken med nuvarande § 14 eller med den, som Kongl. Maj:t vill sätta i stället för den nuvarande. Enligt båda dessa heter det, att rösträtt tillkommer en hvar i kommunens angelägenheter röstberättigad, inom samma kommun bosatt man etc. Således beror enligt bestämmelserna i dessa båda paragrafer valrätten i främsta rummet och för det första på vederbörande förordning om kommunalstyrelse, för det andra på bevillningsförordningarna och för det tredje på taxeringsnämnderna. Kommunalförordningarna äro, såsom vi veta, af civillags natur, till följd hvaraf de kunna ändras hastigt och lustigt af en tillfällig riksdagsmajoritet, med stöd kanske af en partiregering, och på detta sätt kunna rätt hastigt nya streck, det ena efter det andra, sättas in i en kommunalförordning, således hindra rösträttens tillämpning. Bevillningsförordningarna kunna afgöras genom gemensamma voteringar, hvarvid skattefrihet och huru höga bevillningsfria afdrag som helst kunna bestämmas. Genom en gemensam votering kan helt enkelt all inkomstskatt borttagas, och bestämmelse fattas, att statens behof skola på annat sätt fyllas, men huru går det med den på dessa omständigheter baserade rösträtten? Att bygga medborgares heligaste rättigheter på så lösa grunder som dessa, det är, som om man ville bygga en kyrka på en gungfly.

Taxeringsnämnderna, hvilka, såsom bekant, väljas enligt det kommunala fyrktalsväldets skala, hafva i sitt skön att bestämma uppskatt-

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.

(Forts.)

ningen och afgöra tillämpningen af de utaf Riksdagen bestämda skattefria afdragen, och hvilka, jag tvekar icke att begagna ett sådant uttryck, orätrådigheter, som dervid kunna begås, derpå kunna hemtas exempel från taxeringarna här i Stockholm. Granskar man nemligen taxeringsstatistiken här i Stockholm, skall man finna, att antalet af dem, hvilka äro uppskattade till en inkomst *under* 800 kronor, vexlar i procent af hela antalet uppskattade. Granskar man närmare och fäster sig särskildt vid vissa taxeringsdistrikt i Stockholm, lärer man finna, att det konsekvent skrider ned under 800-kronors-strecket för en hel del medborgare i vissa kretsar det år, hvars beskattning ligger till grund för deras politiska rättigheter. Granskar man ännu närmare och går in i speciella fall, torde man finna, om man gör sig den mödan, fall, då personer blifvit två år uppskattade till 850 à 900 kronor för att det tredje år, det år, som skulle konstituera deras rösträtt, blifva nedsatta till 750 kronors beskattning. Jag vill icke inför kammaren stämpla ett sådant tillvägagångssätt med dess rätta namn, utan öfverlåter detta åt kammaren; men jag hemställer till kammaren, huruvida man med jemmod kan se, att, då det gäller att föreslå något nytt, en *reform* rörande rösträtten, sådana bestämmelser fortfarande bibehållas, hvilka *kunna* gifva anledning till dylikt. Rörande förslagens detaljer, skall jag icke sysselsätta mig något med dem, annat än med det förslag till proportionellt valsätt, som regeringen framställt. Jag vill påpeka för kammaren, att detta förslag är fyrtio år gammalt, och att den på detta område kanske förnämsta auktoriteten i vårt land, professor Phragmén, i sin bok om proportionella val skrifver om just detta förslag, som regeringen nu framställt, att »*denna metod har nästan endast historiskt intresse*»; och det är icke utan ett visst medlidsamt löje, som han påpekar, att denna metod »ännu icke helt och hållet upphört att tillämpas i Danmark». Det är denna metod, vi vilja införa i Sverige. Denna föräldrade, på ett historiskt museum bäst passande metod, som i Danmark tillämpats allt sedan 1855 och, såsom olämplig, redan 1890 afskaffats vid utskottsvalen i danska folketinget, det är denna valmetod, som regeringen, full af helig reformationsentusiasm, kommit och bjudit svenska Riksdagen såsom något godt och nytt.

Att den icke är något nytt, har jag förut visat. Men den är icke heller något godt. Jag vill framhålla ett par tungt vägande anmärkningar mot detta förslag. Metoden tillgodoser icke i tillräcklig mån den enskilde valmannens rätt. Den innebär, att han skall ega fullt klar insigt om, att ordningen af namnen på valsedlarna icke innebär *hans egen* större eller mindre sympati för den ena eller andra kandidaten, utan *partiets* större eller mindre sympati för dessa kandidater. Metoden fordrar nemligen den allra mest blinda underkastelse under en partistyrelse. Ty hvarenda röst, som icke strikte följer parollen från partistyrelsen, den rösten är bortkastad. Men detta oakadt, oakadt således de särskilda partiernas listor utgöra ett väsentligt element i hela denna valmetod, så gör metoden ingenting för att kontrollera, att dessa vallistor äro tillkomna på legitimt sätt, utan öfverlemnar det åt det

privata parti-initiativet. Partistyrelsen blir sålunda så godt som enväldig. Jag erinrar om hvad Fredrik Bajer, som är den, som inom Skandinavien mest ifrat för det proportionella valsättets införande, härom yttrat. Han säger:

»Jag ser, att regeringen i sin *rösträttsproposition* föreslår det system, som begagnas vid val af danska landstingsmän. Skulle den danska vallagen ändras i detta hänseende, skulle man utan tvifvel afskaffa detta föråldrade system — liksom folketinget 1890 afskaffade det vid sina utskottsval. Det är mycket tidsödande och besvärligt. Och alla väljare måste visa den blindaste lydnad emot den lilla klick af ledare, som bestämma, i hvilken ordning kandidaterna skola uppställas. Det ringaste fel kan vara ödesdigert. Då jag sjelf har varit valman, talar jag af egen erfarenhet. Af fruktan för feltag tillät man icke en gång — det var vid det senaste allmänna landstingsvalet i Köbenhavn 1890 — valmännen sjelfva att skriva sina röstsedlar. De skrefvos af några få dertill anställda och aflönade personer».

Den förnämsta invändningen mot denna valmetod är likväl den, att den offerar för mycket åt slumpen. Då, som bekant, valedlarna, allt efter som de öppnas, förses med löpande nummer, och då dessa nummer ligga till grund för den ordning, i hvilken valedlarna uppropas och användas, så beror det helt enkelt af en slump, i hvilken ordning sedlarna komma. Jag skall visa med ett praktiskt exempel, hvart detta skulle kunna leda.

Jag tager till exempel sista valet i Stockholms andra valkrets. De liberala disponerade 1233 röster. Utan tvifvel skulle, om detta valsätt då tillämpats, den liberala partiledningen uppstått såsom förnämsta kandidat namnet Sixten von Friesen. Sedermera skulle det gällt att uppsätta det namn, som skulle kommit derefter. Ja, några skulle vilja hafva ett namn, andra ett annat, de flesta troligen Fredholm; men de liberala nykterhetsvännerna skulle troligen sagt: »vi vilja hafva Oscar Eklund», och de andra skulle satt upp Fredholm. Antag, att Fredholm på det sättet fått 700 och Eklund 533 röster för sina namn. Nu skrider man till val och uppräknande af sedlarna. Valförrättaren läser upp första namnet på hvar sedel: Friesen, Friesen, Friesen etc., tills 510 röstsedlar med Friesens namn blifvit upplästa. 510 var valqvoten. Derefter strykas alla sedlarna med Friesens namn, och valförrättaren fortsätter. Nu kunna tre fall inträffa. Antingen har bland de redan upplästa 510 röstsedlarna ett stort antal innehållit såsom andra namn Eklund; i så fall blir han icke numro två, utan han blir helt enkelt icke vald. Eller också kan det hända, att dessa valedlar till väsentligt antal hafva innehållit Fredholms namn, och i så fall blir han icke vald. Eller också kunde det hafva inträffat, att t. ex. 250 valedlar innehållit Fredholms och 250 Eklunds namn, och då hade ingendera gått in. Nu är det visserligen sant, att de kunna gå in vid den i en senare punkt omnämnda korrigeringen af den första uppläsningen; men det är icke säkert, utan det kan hända, att någondera af dem blir alldeles utanför.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

En annan olägenhet är, att metoden uppmuntrar till att med klok sönderdelning af ett litet, väl disciplineradt parti åt detta parti skaffa ett otillbörligt stort inflytande på valet. Låt oss t. ex. taga valet i Malmö och antaga, att 1000 personer rösta. Det är fyra, som skola väljas. Valqvoten är då 250. Antag vidare, att det är 650 väljare af högern och 350 af venstern. Om rösterna afgifvas utan vidare sönderdelning af partiet, så skulle enligt regeringens förslag högern tillsätta 3 och venstern 1 plats. Men nu antaga vi, att venstern är så väl disciplinerad, att den kan med fullt bibehållande af herraväldet öfver partiet sönderdela det i 2 grupper på 175 personer hvardera. Hvad blir då följden? Jo att dessa 350, som eljest skulle få 1 plats, i stället få 2 platser. Om herrarne sjelfva göra experimentet, så få herrarne tydligt se detta. Och jag föreställer mig, att det icke kan anses lämpligt att antaga en valmetod, som gifver utrymme till sådana tillfälligheter.

Detta om sjelfva valmetoden. Hvad regeringen tänker beträffande att införa proportionella val endast i några få valkretsar, medan i samtliga öfriga vårt lands valkretsar det absolutaste majoritetsvälde skulle bibehållas gällande, detta synes mig vara bland de största orättvisorna i det föreliggande förslaget. Jag har på måfå tagit ett hundratal valkretsar på landet och gått igenom tidningarna från 1893 och försökt att få fram, huru många röster kommit på minoritetspartierna och hvilka politiska partier dessa röster eller representanterna för dessa röster skulle tillhöra, om de kommit in i Riksdagen. Det var 94 valkretsar, och jag har funnit, att dessa 94 valkretsars representeras för närvarande af 43 personer här i kammaren, hvilka vid 1894 års Riksdag tillhörde det nya landtmannapartiet, 38, som då tillhörde gamla landtmannapartiet, och 13 af folkpartiet. Om det hade varit proportionellt valsätt i dessa 94 valkretsar, hvarvid alltså fordrats, att de varit sammanslagna till ett färre antal, så hade följden blifvit den, att det gamla landtmannapartiet fått 43 platser i stället för 38 och det nya 38 i stället för 43. Det hade således blifvit en vinst för det gamla af 5 platser och en förlust, om jag så får öfversätta det, för protektionisterna af 5 platser. Jag har nämnt detta för att visa, hvilken orättvisa det är att i några få valkretsar införa en dylik valmetod, medan majoritetsväldet råder för öfrigt. Det kan icke blifva något riktigt uttryck för partiställningen i landet i dess helhet.

Dessutom bör denna kammare taga i betraktande, att om ett sådant valsätt tillämpas endast i några större städer, så blir följden, att det blir Första Kammarens filial i denna kammare, som på detta sätt till sitt antal ökas; och denna öfvervigt vid de gemensamma voteringarna föreställer jag mig, att icke denna kammares sparsamhetsvänner vilja gifva Första Kammaren.

Jag ber att få säga ännu ett par ord. Gång på gång har Andra Kammaren fordrat en ändring i den kommunala rösträtten. Gång på gång har Andra Kammaren enat sig om 500-kronors-strecket för den politiska rösträtten. Men lika många gånger har Första Kammaren

sagt ett blekladgt nej, och äfven om den skenreform, som Kongl. Maj:ts nu föreslagit och hvilken enligt mitt förmenande icke är annat än en rösträtsreform baklänges, har Första Kammaren genom sin särskilda talman inom Konungens råd redan sagt sitt nej, så att frågan kan anses fallen.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

Då det således dröjer åtskilliga år, innan denna fråga på nytt på allvar kommer upp, så gör Första Kammaren rätt, om den undertiden tager i öfvervägande de ord, som Harcourt 1894 efter budgetens genomdrifvande yttrade mot lord Salisburys dödfödda försök att föröka öfverhusets inflytande på de finansiella lagarna. Han yttrade: »en enda rösts öfvervigt i underhuset är ett mera tillfredsställande uttryck för folkets vilja än 400 lorder». Det vore väl, om Första Kammaren, tills denna fråga på nytt och på allvar kommer upp, ville taga dessa ord i öfvervägande. Eljest kan lätt ett annat engelskt ord blifva upphöjdt till paroll i denna Andra Kammare, och det är det märkliga ordet: »*ending or mending*», afskaffande eller reform af Första Kammaren!

Jag anhåller att tills vidare få yrka bifall till den af herrar Mankell och Bergström väckta motionen.

Herr friherre Barnekow: Herr talman! Mine herrar! Om man genomser detta betänkande, skall man snart finna, att utskottets beslut uteslutande är dikteradt af Första Kammarens ledamöter. Första Kammarens ledamöter hafva varit fullkomligt enige deruti, att de hemställt om afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Och de hafva gjort det särskildt af den anledning, att de ansett en sådan förändring icke vara nödig och nyttig. Ja, de anse — det framgår af motiveringens — till och med, att den skulle verka skadligt för samhällsutvecklingen. Ja, mine herrar, jag kan icke annat än gratulera personer, som lefva så lugnt och stillsamt, att de finna, att allting i denna fråga är väl bestäldt och några reformer ej behöfliga härvidlag. De hafva icke tagit den ringaste notis om och tänka ej alls på allt, som förekommit, gående ut på införande af utvidgad rösträtt. Jag gratulerar dem. De lefva ett lugnt och stillsamt lif. Men för min del kan jag icke öfverensstämman med dem i detta hänseende. Jag tror verkligen, att något härutinnan bör göras. Ja, mine herrar, för 18 år sedan yttrade jag mig i Första Kammaren för att en sådan sak som utvidgad rösträtt var befogad. Och jag sade då på samma gång, att jag ville uttrycka min glädje öfver att jag redan då insett befogenheten deraf, så att ingen kunde säga en gång, då frågan på allvar förekomme, att jag tvungits af omständigheterna, utan att jag följt min öfvertygelse.

Hvad åter Andra Kammarens ledamöter beträffar, ha de ju alla aflemnat reservationer. Vice ordföranden har lemnat en reservation utan att säga skälet, hvarför han reserverat sig. En annan af Andra Kammarens ledamöter har aflemnat en reservation, som går ut på att valrätt skall tillkomma »inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man». Då

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

jag läser herr Elowsons motivering från början, pekar den helt och hållet på allmän rösträtt, men slutligen yrkar han dock hvad jag nyss angaf. Jag vill äfven göra kammaren uppmärksam på ett moment i hans motivering. Han säger, att, när kommunalt röstberättigade personer ha rättighet att deltaga i val till Första Kammaren, de väl äfven böra hafva rättighet att deltaga i val till Andra Kammaren. Ja, mine herrar, om man skulle deraf få döma, att han ville uppställa samma valnorm för Andra Kammaren, som finnes för Första Kammaren, då tror jag, att han skall få många ledamöter af Första Kammaren med, som gå in på den saken. Men jag vill påpeka, att det är en betydlig skilnad mellan att rösta efter fyrk eller per capita.

Slutligen skall jag be att få komma till den af mig och fem andra ledamöter inom denna kammare aflemnade reservationen. För vår del ha vi icke kunnat ingå på Kongl. Maj:ts förslag. Ett af skälen dertill är, att vi icke kunnat ingå på de proportionella valen. Vi hafva icke mycket sysselsatt oss med sjelfva beskaffenheten af de proportionella valen. Men vi hafva ansett, att, när icke proportionella val kunna införas öfver hela riket, det icke heller vore lämpligt och gagneligt, att de skulle tillämpas i en del valkretsar. Dessutom kunna med den lag, som redan finnes, de städer, som nu äro indelade i valkretsar, äfven delas i lika många valkretsar, som de skola välja riksdagsmän. Då kommer det att dervidlag blifva fullkomligt samma förhållande, som det är på landet. Vidare ha vi ansett det orätt, att Kongl. Maj:t i sitt förslag icke upptager, att lägenhetsegare, som hafva hus på annans mark, skulle få deltaga i valet. Vi hafva derfor ansett, att om dem bör gälla i motsvarande del detsamma, som skulle gälla om personer, som arrendera jordbruksfastighet, hvilka — ehuru jemväl under annan förutsättning — skulle hafva rösträtt, om fastighetens taxeringsvärde ej understege 3,000 kronor. Ytterligare ett skäl för oss har varit, att Kongl. Maj:t föreslagit, att för inkomsttagare strecket skulle flyttas till 600 kronor, och derjemte, att de skulle hafva betalt sina förfallna utskylder under de två åren närmast före valet. Hvad detta beträffar ha vi sällat oss till Kongl. Maj:t i det hänseendet, att vi antagit ett streck af 600 kronor. Ja, mine herrar, det är egentligen härför, som det höjts så mycket klagomål emot oss. Man säger: att vi, som gjort detta, ha förr ofta uttalat oss för det kommunala strecket; hvarför göra vi ej det fortfarande — har någonting inträffat, som gjort, att vi behöft ändra åsichter? Ja, mine herrar, det är hvad det har gjort. Det har inträffat någonting. Det har inträffat, att Kongl. Maj:t yttrat sig i denna fråga. Regeringen har yttrat sig i denna fråga, som den aldrig förut gjort. Det har kommit förslag från regeringen. Och regeringen har föreslagit dessa 600 kronor. Om man verkligen vill någon rörelse i detta hänseende, såsom herr Mankell yttrade sig, ja, då bör man också vara med om detta förslag. Han sade, att han ej vill något stillastående, utan vill gå framåt. Ja, vill man, att det skall gå framåt, bör man också

begagna sig af ett tillfälle, då det kan gå framåt. Mine herrar! Det är icke en viss kategori, ett visst parti inom Andra Kammaren, som bestämmer i rösträttsfrågan. Vore det ett visst parti, som gjorde det, vore den snart afgjord. Men det är här andra faktorer att räkna med. Vi måste räkna med regeringen och Första Kammaren. Om nu regeringen gjort ett förslag, skola vi då fortfarande ställa oss på samma ståndpunkt, hålla envist fast vid den kommunala rösträtten, eller skola vi förflytta oss för att få regeringen på vår sida? Om vi få regeringen på vår sida, hafva vi endast Första Kammaren emot oss. Men, mine herrar, lättare skola vi väl kunna vinna den, om vi flytta oss uppåt, än om vi fortfarande stå kvar på samma ståndpunkt. Jag vill äfven påpeka, att om vi gå till vårt grannland Norge, som väl icke är, åtminstone icke anses vara, ett mycket konservativt samhälle, så finna vi, mine herrar, att man der ej vågat lemna städerna rösträtt intill 600 kronor, utan bibehållit 800-kronors-streck. Märk väl, att detta gäller der endast städerna; på landsbygden är der 500-kronors-strecket fortfarande gällande. Herrarne veta, att jag i allmänhet icke är vän af städerna, särskildt icke de stora städerna. Än mindre har jag blifvit det, då jag i dag hörde en representant här ifrån Stockholm säga, att de i närvarande stund ha sådana förtroendemän, att han icke visste, med hvilket namn han skulle benämna dem. När förhållandena äro sådana för närvarande, huru skulle det då gå, om vi, så att säga, flyttade oss ännu längre nedåt, ty man har ofta funnit, att exempel tagas uppifrån och verka nedåt. Jag känner mig i allmänhet icke mycket ängslig. Allra minst är jag rädd i politiken, kanske snarare litet för djurf, men i detta fall kan jag icke neka till, att jag verkligen är rädd för att lemna dessa större städer alltför stor magt.

När vi nu i alla fall gått så långt och flyttat strecket så pass ned, att vi lemnat städerna större frihet, än man vågat göra i vårt broderland Norge, då hemställer jag till er, mine herrar, om vi icke varit något liberala i detta afseende.

Slutligen föreslår Kongl. Maj:t, att för rättigheten att rösta skulle fordras, att man erlagt en skatt af minst 1 kr. 50 öre. Äfven detta har klandrats mycket, och man har sagt, att det vore ett tillbakagående.

Ja, mine herrar, vi reser vanter hafva äfven ansett detta vilkor för strängt och hafva derfor nedsatt summan till 1 krona, men deremot hafva vi godkunt Kongl. Maj:ts förslag, att skatten skall betalas under två år näst före det år, valet sker, och blifva då inkomsttagarnes skyldighet lika med fastighetsegarnes, ty de betala sin skatt år ut och år in, icke derfor att de kanske äro så ordentliga, utan derfor att de äro tvungna dertill. Ty om de icke betala, kan hos dem skatten på exekutiv väg uttagas, men med inkomsttagarne är det icke alltid förhållandet.

Huru kommer nu denna bestämmelse att verka? Den kommer att verka på det sättet, att t. ex. för rättighet att välja riksdagsman

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.
(Forts.)*

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om
den politiska
rösträtten.*

(Forts.)

till Andra Kammaren skulle vid sista valet 1893 ha fordrats, att valmännen erlagt skatt under åren 1891, 92 och 93. Vid nästa val, nu 1896, skulle efter vårt förslag, och Kongl. Maj:ts äfven, fordras för valrätt, att man betalt skatt under 1894 och 1895 samt slutligen för att uppfylla vilkoret för kommunal rösträtt, att man betalt den skatt, som förfaller i februari 1896. Alltid skulle, för att få valrätt enligt vårt förslag, fordras, att skatten ordentligt erlades hvarje år, och jag får säga, att den person, som visar sådan ordning och är så mån om att uppfylla sina pligter mot staten och det allmänna, att han betalar sin skatt år efter år, den vill jag gerna ge rättighet att deltaga i de allmänna angelägenheterna.

Om man tar herr Johnssons reservation, som står oss mycket nära, hvad inträffar då? Jo, mine herrar, då måste skatten för 1894 betalas i februari 1895, och 1895 års skatt i februari 1896, men 1893 års skatt, som betalas i februari 1894, den behöfver nu ej betalas för att ega rösträtt 1896. Detta är en skilnad, som jag vill påpeka.

Vidare skall efter vårt förslag skatten betalas *under* de respektive åren, men enligt herr Johnssons förslag kan man *det sista året*, då röstningen skall ske, betala skatten för de båda föregående åren, och då inträffar det mycket lätt, mine herrar, att det kan finnas andra personer, som betala denna skatt för de valmän, som underlåtit det, och det är detta, vi velat förekomma. Vi ha velat ställa inkomstagarne på den grund, att de så mycket som möjligt skola känna sin pligt att uppfylla sina åligganden till staten. Ja, men, frågar man oss, hvarför har ni frångått er förut uttalade åsigt att lemna rösträtt ned till inkomstagare af 500 kronor? Härpå vill jag än en gång svara, att vi ej frångått vår åsigt, men vi hafva ansett, att om vi ej på en gång kunna nå vårt mål, så vilja vi, om det lättare låter sig göra, i olika priser inslä på den vägen.

Mine herrar, jag står i fråga om reformer fortfarande på samma ståndpunkt som förut, och det kan vara möjligt, att dessa åsikter i mig inplantats af en gammal frisinnad man, som gaf mig de första tankarne i politiskt hänseende. »Jag skall säga eder», sade han, »stå icke för mycket emot reformer, men tag ej heller för stora steg, utan ge efter någon gång då och då; folket hålles vid bättre humör, om man följer denna princip, än om man tar stora, väldiga steg». Det ligger onekligen mycken sanning i detta. Vi kunna ju bara tänka på den tiden, då landtmännen icke hade magten inom Riksdagen, och huru det var då. Då yrkades på afskrifning af grundskatterna, på borttagande af skjutsen, och att alla kommunalt skattskyldige skulle deltaga i tingshusbyggnad. Då jag kom upp till Riksdagen, ansågos dessa åsikter vara radikala, och de, som förfäktade dem, ansågos icke som det skyddande elementet, utan tvärtom. Huru har det nu gått? När landtmännen till en början önskade få grundskatterna afskrifna på 37 år, gick det i stället på 15 år, och hvad de önskade i fråga om tingshusbyggnad gick på 1 år, och slutligen, i stället för hvad de

länge önskat beträffande säteriernas förhållande till vägarne, gick reformen i vägfrågan helt och hållet igenom på 1 år. Ja, så går det, om man håller för länge emot; man får slutligen ta allt för stora steg, och det tror jag icke är klokt.

Nu är det klart, att när man ställer sig på det viset, som vi reservanter gjort, kan man om oss säga, som en person sade till mig: »det duger icke, att ni är liberal, utan antingen skall man vara konservativ eller radikal, ty de liberala bli klandrade från båda sidor». Ja, det är mycket möjligt, och derpå äro vi beredda, men vår afsigt har varit ärlig och vi sträfva fortfarande till samma mål.

För närvarande skall jag icke yttra mig vidare i denna fråga, ty det är mycket sannolikt, att jag uppkallas igen. Derfor skall jag, som sagdt, icke uppta kammarens tid, utan får jag, herr talman, anhålla om bifall till den af mig med flere andra-kammarledamöter afgifna reservationen.

Som tiden nu var långt framskriden, men ännu åtskilliga talare anmält sig vilja afgifva yttrande i föreliggande fråga, uppskötts den vidare öfverläggningen i detta ämne till i afton kl. 7, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 10.

Från Riksdagens fullmäktige i riksbanken hade till kammaren ingått en skrifvelse af följande innehåll:

Till

Riksdagens Andra Kammare.

Fullmäktige i riksbanken få härmed vördsamt anmäla, att advokat-tiskalen K. Hj. A. Nehrman i skrifvelse till fullmäktige afsagt sig det honom vid innevarande riksdag meddelade uppdrag att vara tredje suppleant i riksbankens styrelse. Stockholm den 6 maj 1896.

Pehr Ehrenheim.

R. Törneblad.

J. W. Arnberg.

Tom Liljencwalc.

Efter uppläsande häraf beslöt kammaren att, med anledning af den sålunda gjorda afsägelsen, val af en suppleant för fullmäktige i riksbanken skulle företagas; och uppdrog kammaren verkställigheten häraf åt de vid detta riksmöte af kammaren redan tillsatte valmän och suppleanter för utseende af Riksdagens fullmäktige i riksbanken jemte deras suppleanter.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,18 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.
